

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**REFLEXE VOLEB ROKU 1946 NA ČESKOBUDĚJOVICI A HUMPOLECKU
POKUS O KOMPARACI**

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Rauchová, Ph.D.

Autor práce: Adriana Koláriková

Studijní obor: Historie

Ročník: 4

2011

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou Univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitelů a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 29. dubna 2011

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, bez jejichž pomoci by tato práce nemohla vzniknout. Velký dík patří především paní PhDr. Jitce Rauchové, Ph.D. za vedení této práce, její vstřícnost, poskytnutý materiál a také trpělivost. Rovněž děkuji pracovníkům Státního oblastního archivu v Třeboni a Státních okresních archivů v Českých Budějovicích a Pelhřimově, zejména pak Pavlu Holubovi za neobyčejnou ochotu a podnětné rady. Za podporu, kterou mi poskytují, děkuji také své rodině a přátelům.

Anotace

Tato práce je pohledem na volby roku 1946 na Českobudějovicku a Humpolecku. Jejím hlavním cílem je pokus o porovnání obou regionů z hlediska sociálního a politického. Práce se dále věnuje předvolebním kampaním jednotlivých stran Národní fronty s přihlédnutím k situaci v regionech. Obecné poznatky čerpané z literatury, jsou doplněny dostupným archivním materiálem, především ze statistických zpráv nebo ze souborů materiálů k volebním záležitostem. Rekonstrukce předvolebních kampaní by se neobešla ani bez ikonografického materiálu, jako jsou předvolební letáky a velice zajímavým materiálem je také stranický tisk.

Anotation

This work is looking at the elections in 1946 in České Budějovice and Humpolec. Its main objective is an attempt to compare the two regions in terms of sociality and the politics. The paper also deals with election campaigns of the National Front party, takes into account the situation in the regions. General knowledge drawn from literature is accompanied by an available archival material, mainly from statistical reports or materials files to electoral matters. The reconstruction of the election campaign would not be complete without iconographic material, such as election leaflets and also - very interesting material - a party press.

Obsah

Obsah	6
Úvod	7
1. Poválečné Československo	10
2. Charakteristika regionů	15
3. Příprava voleb roku 1946.....	19
4. Strany národní fronty a jejich předvolební kampaně s ohledem na Českobudějovicko a Humpolecko	24
<i>4.1. Komunistická strana Československa</i>	<i>24</i>
<i>4.2. Československá strana lidová.....</i>	<i>28</i>
<i>4.3. Československá strana národně socialistická.....</i>	<i>32</i>
<i>4.4. Československá sociální demokracie.....</i>	<i>35</i>
5. Průběh a výsledky voleb.....	39
Závěr	41
Prameny a literatura	43
<i>Prameny.....</i>	<i>43</i>
<i>2. Literatura</i>	<i>45</i>
<i>3. Internetové zdroje</i>	<i>50</i>
Seznam příloh.....	51

Úvod

Tématem předkládané bakalářské práce jsou volby roku 1946 na Českobudějovicku a Humpolecku. Jedná se o pokus nahlédnout na tyto dva politicky, sociálně i kulturně odlišné regiony z hlediska předvolební agitace. Práce se zaměřuje hlavně na otázku volební strategie, politické strany Národní fronty zvolily pro získání hlasů místních voličů. Má ukázat, zda se celostátní kampaň nějak odlišovala od těch, které probíhaly ve zmíněných regionech, jakými specifiky se vyznačovala a proč.

První kapitola přináší obecné nastínění situace v Československu po skončení druhé světové války. Práci zabývajících se touto tematikou je v českém prostředí několik, jedním z hlavních autorů je Karel Kaplan. Jeho knihy mi poskytly primární faktografické údaje týkající se zejména zahraniční a domácí politické scény.¹ Pro srovnání jsem používala práci Jana Rataje,² která má spíše učebnicový charakter, a podle mého názoru příliš politicky podbarvenou knihu Jiřího Kociana.³ Všechny zmíněné publikace sice obsahují i informace o předvolebních kampaních v roce 1946, nicméně pouze stručné a vzhledem k dalšímu vývoji zaměřené především na komunistickou stranu. Převážně této politické straně se pochopitelně věnuje i článek z ČsČH z roku 1960.⁴ O volbách samotných je v těchto pracích možné najít pouze to, že proběhly a jak dopadly. Situace v jednotlivých regionech tu není ani zmiňována, ani zohledňována. Stěžejní ovšem v této práci bylo oba zkoumané regiony charakterizovat a pokusit se je politicky zařadit a porovnat. Důležitými hledisky jsou zejména poválečné sociální a národnostní poměry a jejich případný dopad na volební výsledky v regionu.

Druhá kapitola se tedy zabývá tím, jak se v těchto dvou regionech lišilo sociální a národnostní složení, zda a jak významně se proměnilo vlivem poválečných reforem, odsunem obyvatelstva nebo následnou migrací do pohraničí. Informace o složení obyvatelstva v obou regionech byly čerpány z Atlasu obyvatelstva ČSSR, který srovnává jednotlivé správní části Československa již od roku 1918.⁵ Protože neexistuje žádná práce mapující sociální, národnostní nebo politickou situaci na Humpolecku, byl pro tuto kapitolu zásadní pramenný materiál uložený v Moravském zemském archivu

¹ Karel KAPLAN, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Praha 1990; TÝŽ, *Československo v letech 1945- 1948. I. Část*, Praha 1991.

² Jan RATAJ, *KSČ a Československo I. (1945 – 1960)*, Praha 2003.

³ Jiří KOCIAN, *Poválečný vývoj v Československu*, Praha 1991.

⁴ Václav VONDRÁŠEK, *Předvolební kampaň na jaře 1946*, ČsČH 28, 1980, č. 1.

⁵ Milan KUČERA – Vladimír SRB, *Atlas obyvatelstva ČSSR*, Praha 1962.

v Brně - Státním okresním archivu v Pelhřimově (dále jen SOkA Pelhřimov). Ve fondu Okresní národní výbor Humpolec se nacházejí například kopie dotazníků o národnostním stavu ze srpna 1945, zprávy pro Státní plánovací úřad z června 1946 o rozmístění průmyslu, hospodářské a sociální situaci a podobně. Pro politické zařazení byl použit materiál z fondu Okresní úřad Humpolec, kde jsou uloženy výsledky veškerých voleb, které v okrese proběhly od roku 1919. Pro Českobudějovicko se mi v podobných fondech nepodařilo najít stejně hodnotný materiál, pracovala jsem tedy převážně s dobovým tiskem, jako jsou Jihočeské listy.

Za charakteristikou regionů následuje kapitola věnující se už samotné přípravě prvních poválečných voleb. Od obecné nálady ve společnosti, kterou jsem se pokusila rekonstruovat pomocí nezávislého týdeníku Dnešek, se postupně dostávám k otázce, zda byly po válce nějak změněny zákony týkající se volebního práva. Porovnávala jsem tedy ústavu z roku 1920 a prvorepubliková nařízení týkající se voleb s Košickým vládním programem, prezidentskými dekrety nebo taktéž vládními nařízeními o dané problematice. Všechny tyto dokumenty jsou dostupné na internetových stránkách ministerstva vnitra.⁶ Zavedení některých nových nařízení do praxe jsem se snažila ukázat na konkrétních regionálních příkladech. Jaké byly jejich přímé projevy a jaká úskalí s sebou mohla přinášet? Vzhledem k tomu, že mi šlo především o konkrétního jedince žijícího na Českobudějovicku či Humpolecku, pracovala jsem opět s již zmíněnými fondy ze SOkA Pelhřimov a Státního oblastního archivu v Třeboni - Státního okresního archivu v Českých Budějovicích (dále jen SOkA České Budějovice).

K vytvoření skutečně uceleného obrazu situace kolem voleb 1946 by bylo vhodné provést průzkum mezi přímými účastníky. Tento záměr by však byl mimo rozsah a účel předkládané práce. Abych alespoň částečně umožnila běžnému občanovi vstoupit do děje a zlidštila projevy politických straníků a strohá fakta, pokusila jsem se najít reflexi daných událostí například v dobových novinách nebo literárních dílech. Zatímco ve stranických plátcích je možné sledovat, jak daná strana komunikuje se svými voliči, v tisku nadstranickém je možno mezi řádky článků o konfliktech mezi politiky nebo o jejich zásluhách pozorovat taktiku, s jakou se snaží působit na voliče potencionální. Pro rozkrytí strategií uplatňovaných celorepublikově i regionálně jsem mezi sebou porovnávala vždy buď ústřední tisk strany s krajským, jako v případě komunistické strany a sociální demokracie, nebo pokud strana nevydávala periodikum

⁶ www.mvcr.cz.

ve zkoumaném kraji, použila jsem projevy politiků v okresech a nezávislý regionální tisk. O všech těchto periodikách se budu ještě blíže zmiňovat v kapitolách pojednávajících o jednotlivých stranách Národní fronty.

Pramenná základna pro toto téma z regionálního hlediska není příliš rozsáhlá. Zajímavým zdrojem pro mne byl především zatím nezpracovaný materiál ze Sekretariátu krajského výboru Československé strany lidové v Českých Budějovicích (1926-1954), který je uložen ve Státním oblastním archivu v Třeboni. Aby byl pohled na předvolební kampaň co možná nejúplnější, neobešla jsem se ani bez ikonografického materiálu. Letáky a kandidátky jednotlivých stran se nacházejí jednak v SOkA Pelhřimov ve Sbírce dokumentace k volbám 1946, nebo také v souboru archivních dokumentů od editorky Marie Repasové s názvem: *Volby včera a dnes ve světle předvolební agitace*. Literatura, kterou jsem v těchto kapitolách používala, se zabývá frakcemi tehdejšího politického spektra opět pouze na celorepublikové úrovni a je uvedena v seznamu literatury. Nelze ale nezmínit snad nejrozsáhlejší práci o politických stranách na našem území. Dvoudílná publikace *Politické strany, Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861 - 2004*⁷, je výsledkem mnohaleté práce početného autorského kolektivu s editory Pavlem Markem a Jiřím Malířem v čele. Je cenná nejenom z hlediska faktografického, ale také díky svým obrazovým přílohám a rozsáhlé bibliografii.

Poslední kapitola předložené práce má být jakýmsi exkurzem do volebního dne, spojeným také s uvedením konečných volebních výsledků a jejich zhodnocením. Tento pohled je čistě regionální, proto jsem opět převážně pracovala s již dříve zmíněnými fondy uloženými v okresních archivech. Zvláště jsem využila Zprávy o průběhu voleb, které musely být posílány na ministerstvo vnitra. Měly být sice vyplňovány podle jednotného vzoru, tím spíše se v nich ale projeví jakákoliv odlišnost od zavedeného harmonogramu.

⁷ Pavel Marek - Jiří Malíř, *Politické strany, Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861 – 2004*, Brno 2005.

1. Poválečné Československo

První rok v osvobozeném státě se nesl v duchu revolučního nadšení a snahy vypořádat se se starým režimem a jeho členy. Vinič byl hledán nejenom za hranicemi, ale i ve vlastních řadách. Válka a roky okupace ovšem narušily základy smyslu pro toleranci, lidskost a liberálnost a emocemi ovlivněné obyvatelstvo velice často tíhlo k radikalismu a extremismu.⁸ Je možno říci, že pro toto období je typický jakýsi černobílý pohled na skutečnost. Tento charakteristický rys se projevuje zejména ve vztahu k okolním státům. Například Mnichovská dohoda, která představovala selhání západních mocností pro většinu společnosti, byla v těch nejradikálnějších názorech politiků i části národa považována za zradu a důkaz toho, že západní mocnosti nejsou schopny, nebo dokonce ochotny garantovat existenci suverénního státu.

Bylo tedy třeba hledat nového zahraničního spojence. Exiloví politici v čele s dr. Edvardem Benešem se o to pokusili již v průběhu války. Obrat směrem k východu je zcela pochopitelný. Stalin vyšel vstříc jejich požadavkům a zahrnul je sliby o novém, význačném postavení Československa ve středoevropské politice. Ve smlouvě z 12. prosince 1943 o přátelství a poválečné spolupráci SSSR mimo jiné odmítá Mnichov⁹ a uznává československou vládu v Londýně s Benešem jako jejím hlavním představitelem. Status osvoboditele, který si Sovětský svaz zajistil vytvořením demarkačních zón, potvrdil jeho postavení zahraničního garanta a pomohl získat přízeň a důvěru obyvatel. Navíc se Československo dostalo po válce do sporů s téměř všemi sousedními státy a SSSR byl více méně jediným, o který se v prosazování svých požadavků mohlo opřít.¹⁰

Jediným problémem, který se v novém spojení mohl objevit, byla otázka socializace státu. Vyskytovaly se obavy, že se Sovětský svaz bude snažit zasahovat do vnitřní politiky, že bude mít zájem na prosazení komunistické strany jako jediné držitelky moci a ve shodě s vlastním zřízením zcela zlikviduje soukromé vlastnictví. Podle směru původních politických koncepcí se však mělo Československo vydat k socialismu po své vlastní cestě. Měl být brán ohled na demokratickou tradici

⁸ J. RATAJ, *KSČ a Československo I.*, s. 7.

⁹ Tzv. politika odčinění Mnichova byla v této době stěžejní politickou koncepcí exilových politiků v čele s Edvardem Benešem. Znamenala snahu o odvolání Mnichovské dohody na mezinárodní politické scéně a obnovu Československého státu v předmnichovských hranicích. Spojenectví se SSSR, mělo být v tomto případě zárukou proti německé hrozbě. K. KAPLAN, *Pravda o Československu*, s. 5 - 6.

¹⁰ K. KAPLAN, *Pravda o Československu*, s. 6 - 13.

a umístění ve střední Evropě, díky kterému se mělo ČSR stát prostředníkem mezi západem a východem.¹¹

Vstřícnost a obdiv k vítěznému státu dopomohly také k prosazení nového vládního programu z 5. dubna 1945. Takzvaný Košický program vznikl jako kompromis mezi demokratickými stranami (tzn. lidovci, národními socialisty, sociálními demokraty a zástupci Slovenské národní rady) a komunisty při moskevských jednáních v březnu 1945.¹²

Mimo slibů o potrestání kolaborantů, konfiskaci majetku Němců, Maďarů a zrádců a skutečně rovnoprávném vztahu mezi Čechy a Slováky hovoří tento program o praktické spolupráci se Sovětským svazem. Mělo k ní dojít nejenom na úrovni spolupráce zahraniční, ale SSSR se měl stát také vzorem pro budování armády, nové politické, hospodářské a kulturní sféry. Bylo vyhlášeno posílení státního vlivu na ekonomiku, které mělo napříště zabránit hospodářským krizím. Podle prezidentských dekretů z října 1945 došlo nakonec k úplnému zestátnění dolů, hutí, zbrojního a energetického průmyslu, pojišťoven, bank a ostatních podniků, které měly nad 500 zaměstnanců.¹³

Byla provedena také první etapa pozemkové reformy. Zkonfiskovaná půda (2 946 395 ha v celé ČSR) byla za nízký poplatek rozdělena mezi více než 300 000 bezzemků a drobných rolníků. Hlavní úlohu v této reformě hrálo ministerstvo zemědělství obsazené komunisty. Ti měli rozhodující vliv i v rolnických komisích, čímž si KSČ zajistila dominantní postavení na českém venkově. Jiná situace byla na Slovensku, kde maďarské obyvatelstvo nebylo odsunuto. Půdy zde nebylo dostatečné množství a navíc ji spravovalo Pověřenectvo zemědělství, které bylo pod vedením Demokratické strany. To byl také jeden z důvodů, proč se KSS nepodařilo do květnových voleb získat slovenský venkov.¹⁴

Díky těmto reformám proběhly ve společnosti majetkové přesuny, které sice měly vyrovnávat sociální rozdíly, ale zároveň narušily její tradiční uspořádání. Lepšího sociálního postavení a zvýšení životního standartu se dočkaly zejména chudší vrstvy. Otázkou zůstává, jak a jestli vůbec jednotlivé politické strany prezentovaly své zásluhy na reformách, zda si je obyvatelstvo uvědomovalo a jak se takto získané sympatie projevíly při volbách.

¹¹ J. RATAJ, *KSČ a Československo I.*, s. 43 - 44.

¹² J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 7.

¹³ J. RATAJ, *KSČ a Československo I.*, s. 39 - 40.

¹⁴ J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 35.

Další podstatné body Košického vládního programu se týkají zavedení lidově demokratického systému. Program se odvolává na základní článek československé ústavy z roku 1920, že lid je jediným zdrojem státní moci. Na základě toho měl být politický systém široce demokratický, lidu měla být zajištěna veškerá politická práva a mělo mu být umožněno co nejvíce se podílet na politickém životě.¹⁵ To byl také jeden z důvodů zrušení prvorepublikové struktury státní správy, která byla postupně nahrazena systémem národních výborů. Ty byly rozděleny na místní, okresní a zemské a spolu s vládou pracovaly na obnově poválečného Československa. Kromě zásobovací a zdravotní péče o obyvatelstvo měly na starosti také chod hospodářství, dopravy a obnovu kulturního života a školství. Mimo to ještě zajišťovaly právě očistu od kolaborantů, konfiskace majetku a odsun Němců. Pod jejich správou také patřil vznikající Sbor národní bezpečnosti a branné složky. Jejich pravomoci byly tedy skutečně mimořádné. V Košickém vládním programu se o tomto novém správním aparátu můžeme dočíst: „Tyto lidem volené, pod neustálou kontrolou lidu stojící a až na další lidem odvolatelné národní výbory budou v obvodu své působnosti spravovat všechny veřejné záležitosti a dbát vedle orgánů ústředních o veřejnou bezpečnost a zřídí si podřízený jim demokratický úřednický aparát.“¹⁶

Národní výbory byly řízeny ministerstvem vnitra (v čele komunistu Václav Nosek) a určitým omezením pro ně mohlo být stupňovité rozdělení a podřízenost nižších národních výborů vyšším.¹⁷

Svá demokratická práva mělo obyvatelstvo dále uplatňovat nejenom prostřednictvím národních výborů, ale také přes různé dobrovolné organizace. Mělo být provedeno zrovnoprávnění žen ve všech oblastech a z důvodu rozšíření politických práv mělo být zavedeno všeobecné volební právo pro muže i ženy starší osmnácti let a příslušníky branné moci.¹⁸ I nadále měly být zaručeny ústavní svobody jako například svoboda osobní, shromažďovací, svoboda slova, tisku a náboženského vyznání.

Velice důležitou změnou, kterou Košický vládní program přinesl, bylo zavedení systému Národní fronty (dále jen NF). Některé předválečné strany totiž už neměly být po osvobození obnoveny. Kromě fašistických stran se jednalo především o agrární a živnostenskou stranu, Národní sjednocení a strany, které v roce 1938 splynuly

¹⁵ Jiří SOVADINA, *Košický vládní program (5. 4. 1945) [online]*, Moderní dějiny, [cit. 2011-04-27], Dostupné na WWW.moderni-dejiny.cz/clanek-kosicky-vladni-program-5-4-1945-126/.

¹⁶ Jaroslav SOUKUP (ed.), *Program nově československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků, Cestou května*, Praha 1975, s. 34.

¹⁷ J. KOCIAN, *Poválečný vývoj*, s. 37.

¹⁸ Více v kapitole *Příprava voleb roku 1946*.

Hlinkovou slovenskou stranou ľudovou. Kompromitovaným funkcionářům těchto stran měla být zakázána politická činnost, ti, kteří zůstali věrni republice, však měli být ušetřeni jakýchkoliv problémů.

NF si také měla poradit s hlavními nedostatky československé předválečné parlamentní demokracie, jako byl příliš velký počet politických stran, jejich rozdrobenost, upřednostňování stranických zájmů nad potřebami státu a společnosti, a s tím související protistátní postavení opozice.¹⁹ V českých zemích tedy měly být obnoveny pouze tyto čtyři strany: Komunistická strana Československa (KSC), Československá sociálně demokratická strana (ČSSD), Československá národně socialistická strana (ČSNS) a Československá strana lidová (ČSL). Na Slovensku se jedná o od konce války působící Demokratickou stranu (DS), ke které patřily všechny nekomunistické odbojové skupiny a proudy, a Komunistickou stranu Slovenska (KSS) působící od roku 1939-1948.²⁰ Všechny tyto strany sdružovala NF. Při jejích jednáních se nehlasovalo, měla končit vždy dohodou, se kterou souhlasili všichni. Tento systém sice nevyklučoval vytváření nových politických stran, nicméně pouze se souhlasem NF. Tím byla opozice prakticky vyloučena.²¹

Další změnou bylo zřízení předsednictva vlády. Předseda vlády spolu se svými pěti náměstky, kteří zastupovali jednotlivé politické strany, rozhodovali o všech důležitých otázkách a prakticky stáli také nad parlamentem. Hlavním představitelem státu byl samozřejmě i nadále prezident, jehož poválečné postavení se víceméně nelišilo od toho prvorepublikového, vymezeného ústavou z roku 1920.²² Předsedou nové vlády se stal bývalý velvyslanec v Moskvě sociální demokrat Zdeněk Fierlinger. Pozice místopředsedů zastávali komunisté - Klement Gottwald a Viliam Široký.

Složení této první poválečné vlády bylo pouze dočasné. Na základě nepřímých voleb byl v říjnu 1945 vytvořen jednokomorový zákonodárny sbor - Prozatímní národní shromáždění. Jeho úkolem bylo potvrzení prezidenta republiky, uznání jeho válečných a poválečných dekretů podle demokratického principu a vydávání zákonů. Spolu

¹⁹ J. RATAJ, *KSC a Československo I.*, s. 7 - 15.

²⁰ Na Slovensku vznikly před květnovými volbami 1946 ještě dvě menší strany – Strana slobody a Strana práce.

²¹ J. KOČIAN, *Politický systém v letech 1945 - 1948*, in: J. MALÍŘ - P. MAREK (edd.), *Politické strany, vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004*, II. díl, Brno 2005, s. 1125 - 1129.

²² J. KOČIAN, *Poválečný vývoj*, s. 8 - 41.

s vládou mělo také v nejbližším možném termínu připravit svobodné volby do Ústavodárného národního shromáždění.²³

²³ J. RATAJ, *KSČ a Československo I.*, s. 13 - 20.

2. Charakteristika regionů

Jak již bylo několikrát zmíněno, je tato bakalářská práce zaměřena převážně regionálně. V popisu průběhu voleb z roku 1946 by tedy nebylo možné pokračovat bez toho, aniž by byly oba zkoumané regiony charakterizovány a porovnány. Pro správné pochopení taktiky zdejších předvolebních kampaní je nezbytně nutné brát v úvahu prostředí, do kterého měly dokonale zapadnout. To samozřejmě nevzniklo s koncem druhé světové války. Jevy určující charakter společnosti se nevytvářejí nárazově, ale jsou dlouhodobé, generační, ovlivněné také prostředím a situováním regionu. Je samozřejmě možné zasáhnout do rázu společnosti náhle, jako v případě odsunu Němců, přerozdělováním majetku a podobně, ale tradiční povahu lze tímto jen stěží narušit. Poválečné hodnotové a názorové posuny a proměny společenských rolí sice jistě měly významný vliv pro záležitost tak momentální, jako byly volby, nicméně pro určení typu společnosti je třeba pohlížet na ni z dlouhodobého hlediska.

České Budějovice leží v jihovýchodní části Českobudějovické pánve na soutoku řek Malše a Vltavy v mírně teplém vlhkém podnebí s mírnou zimou. Jako správní a kulturní metropole jižních Čech měly zhruba sedmkrát tolik obyvatel než Humpolec a přirozeně poskytovaly daleko širší možnosti vzdělání, zaměstnání, volnočasových aktivit a společenského a kulturního vyžití. Vznikala zde celá řada rozličně zaměřeného regionálního tisku a díky poloze, přírodním a uměleckým památkám zde byl značně rozvinut také cestovní ruch, díky němuž přišlo obyvatelstvo do kontaktu se zahraničními vlivy.²⁴ Všechny tyto aspekty, které pozitivně ovlivňují a rozšiřují rozhled obyvatel, tvoří také rozdělný prvek mezi městy typu Českých Budějovic a maloměstem spíše vesnického rázu, jako byl Humpolec. Život zde ještě i po první polovině 20. století musel plynout v zcela jiné režii. Svět maloměšťáka je daleko uzavřenější, mnohem více postaven na tradicích a obecně méně dostupný i přístupný novým vjemům.

„Jsme v Zálesí, v pohorském kraji divokém a chudém. Sem ruku a drž se pevně! Jsem Zálesák. Povedu Tě, aby ses nezřítíl do rokle, abys neulekal se lidu prokletého a hrubého.“²⁵ Citovaná ukázka z knihy rodáka z humpoleckého regionu MUDr. Františka Hamzy je samozřejmě značně nadnesenou, umělecky pojatou, nicméně na skutečných základech stojící charakteristikou humpoleckého regionu, zvaného

²⁴ Ferdinand BOHM, *České Budějovic. Obraz sociálního, kulturního a národohospodářského života města*, České Budějovice 1928.

²⁵ František HAMZA, *Šimon kouzelník: román kněze buditele*, Havlíčkův Brod 1957.

Zálesí. Hornatá krajina ležící v Českomoravské vrchovině na rozhraní jižních, středních a východních Čech neposkytovala obyvatelstvu dostatek příležitostí k obživě. Míra nezaměstnanosti zde byla od roku 1918 až do volebního 1946 relativně vysoká a podle zápisu ze schůze okresního zastupitelstva z roku 1929 žili nezaměstnaní dělníci doslova v nepředstavitelné bídě. Regionu totiž chyběly téměř všechny předpoklady prosperity. Nenacházelo se zde žádné významnější naleziště nerostného bohatství, cestovní ruch byl značně nerozvinutý a průmysl pouze lehký.²⁶ Absenci těžkého průmyslu, stejně jako zhruba 15 - 20 % příslušnost obyvatelstva k průmyslu lehkému nebo výrobním řemeslům, měly oba regiony společnou.²⁷ To bylo také důvodem, proč se zde tak citelně projevila krize třicátých let. Kromě ztráty odbytišť v Rakousku, která regiony postihla již po roce 1918, se nyní musely podniky ještě potýkat také s poklesem tuzemské poptávky. Nutnost dalekého dovozu uhlí a ostatních surovin značně zdražovala výrobu a snižovala jejich konkurenceschopnost.

Zatímco na Českobudějovicku byla příslušnost k jednotlivým odvětvím relativně rovnoměrně rozdělena, na Humpolecku příslušelo 40 - 50 % obyvatelstva k zemědělství nebo lesnictví.²⁸ Vzhledem k podnebí a nepříliš velké úrodnosti půdy nebyl ani tento druh obživy zrovna výnosný. Region byl tedy poznamenán také odlivem obyvatelstva.²⁹ Po válce tento jev ještě gradoval. Například jenom od osvobození do srpna 1945 ubylo v Humpolci 244 osob. Z toho bylo pouze 27 odsunutých Němců. Z 5925 osob hlášených v městě k 5. květnu 1945 to tvořilo zhruba 3,6 % obyvatel, kteří využili příležitost a odešli do nově osidlovaného pohraničí. Co se německého obyvatelstva týká, byl jeho podíl v Humpolci víceméně zanedbatelný. Před odsunutím se zde nacházelo 51 osob německé národnosti.³⁰ Ani v době meziválečné nebyl počet Němců ve městě o nic větší. Je tedy zřejmé, že německé obyvatelstvo nemohlo, na rozdíl od Českých Budějovic, nijak výrazně zasáhnout do výsledků prvorepublikových voleb ani do správy samotného města. Při žádných meziválečných volbách se nepodařilo německým stranám získat víc než půl procenta.³¹

²⁶ SOKA Pelhřimov, Okresní národní výbor Humpolec (dále ONV Humpolec), inv. č. 171, kart. 8 - statistika populace.

²⁷ M. KUČERA – V. SRB, *Atlas obyvatelstva*.

²⁸ Tento údaj odpovídá roku 1950, nicméně nepředpokládám, že by se výrazně proměnil vlivem poválečné pozemkové a hospodářské reformy. M. KUČERA - V. SRB, *Atlas obyvatelstva*.

²⁹ SOKA Pelhřimov, ONV Humpolec, inv. č. 171, kart. 8. - statistika populace.

³⁰ TAMTÉŽ, inv. č. 170, kart. 8 - národnostní složení obyvatelstva.

³¹ Tamtéž, Okresní úřad Humpolec (dále OÚ Humpolec), inv. č. 585, sign. A/2, kart. 72 - volební záležitosti.

Na Českobudějovicku byla národnostní situace značně odlišná. Německá menšina zde byla vždy více než početná, průměrně tvořila zhruba 15 % obyvatelstva. Také z volebních výsledků je patrné, jak se počet Němců na Českobudějovicku měnil v době první republiky. Počet hlasů odevzdaných německým stranám nikdy neklesl pod 14 % a většinou se pohyboval spíše kolem 18 %. S těmito hlasy se už ve volbách v roce 1946 samozřejmě počítat nedá, účelem tohoto výčtu ale spíše je přiblížení původní voličské základny. Ta zde byla vzhledem k počtu voličů velice různorodá. Ve volebních výsledcích se objevuje až čtrnáct politických stran (na Humpolecku je to polovina). Kromě roku 1931, kdy vyhrává ČSL, první vítězné místo vždy zastávají národní demokraté. Další příčky jsou obsazeny hlavně lidovci, národními socialisty, sociálními demokraty, živnostníky a komunisty. Nesmí se zapomenout ani na již zmiňované strany německé.³² Ve třicátých letech dochází k posílení pozic živnostenské strany, při volbách v roce 1935 se živnostníci dokonce umístili na třetím místě. Pomohl jim k tomu zřejmě zisk hlasů ČSL, jejichž oblíbenost značně poklesla kvůli hospodářským aférám lidoveckého starosty. Za lidovci na pátém místě stáli v tomto roce sociální demokraté, dále SdP, agráři a nakonec komunisté.³³ Na Humpolecku naopak získávají komunisté při těchto volbách druhé místo, za nimi živnostníci, sociální demokraté a národní socialisté. Tak jako ve všech zbývajících prvorepublikových volbách ať už do poslanecké sněmovny, nebo do okresního zastupitelstva, suverénně vyhrála ČSL. Jedinou výjimkou byly volby roku 1919, při kterých připadlo vítězství sociálním demokratům. Po vzniku samostatného státu byla totiž katolické církvi vytýkána role zastánkyně a opory habsburské monarchie a v Československu propuklo silné protikatolické hnutí zvané Pryč od Říma. Spíše venkovský ráz regionu a také katolická tradice však měla za následek postupný návrat k preferenci ČSL, jejíž postavení bylo až do druhé světové války v podstatě nedotknutelné. O druhé a třetí místo se v Humpolci většinou dělili již zmínění sociální demokraté, národní socialisté a později také komunisté.³⁴

Pro pochopení politické předvolební situace roku 1946 jsou zvláště podstatné právě výsledky posledních parlamentních voleb v roce 1935. V celostátním součtu se na druhém místě za SdP umístili agráři - republikáni. Proto bylo po válce pro strany NF stěžejní získat jejich voliče. Jak je ale vidět, na Českobudějovicku, ani na Humpolecku

³² Jihočeské listy, 1919 - 1935.

³³ Hana HOUSKOVÁ, *Květnové volby roku 1935 a jejich místo v politickém vývoji Českých Budějovic*, Jihočeský sborník historický 35, 1966, s. 158 - 173.

³⁴ SOkA Pelhřimov, OÚ Humpolec, inv. č. 585, sign. A/2, kart. 72 -volební záležitosti.

nezastávala tato strana nikterak významné pozice. Naopak by bylo možné předpokládat výrazné soupeření o hlasy dobře si stojících živnostníků. Nízký počet hlasů pro komunisty na Českobudějovicku také dává tušit, že zde bude tato strana vynakládat daleko větší úsilí pro získání nových voličů než na Humpolecku, kde skončila na druhém místě. Tady se ale dá očekávat předvolební zápas mezi nimi a tradičně volenými lidovci.

3. Příprava voleb roku 1946

Zahájení činnosti Prozatímního národního shromáždění bylo dalším stupněm v procesu politické a státní stabilizace poválečného Československa. Jedním z hlavních úkolů tohoto zákonodárského sboru byla právě příprava svobodných voleb, které by zemi zajistily lidem zvolenou a podle tehdejších představ také demokratickou vládu. Tyto volby mohly být vnímány jako symbolické završení „revolučního“ roku obnovy a společenských přeměn a pro řadu obyvatel mohly znamenat konečný návrat k poklidnému, politicky i sociálně zabezpečenému životu.

Samotné volební přípravy započaly na konci roku 1945 a termín konání parlamentních voleb byl stanoven na 26. května 1946.³⁵ I když se jednotlivé politické strany připravovaly již od ledna 1946, a skutečné předvolební boje propukaly zhruba od března, oficiálně byly kampaně zahájeny až vyhláškou z 19. dubna 1946³⁶. V březnu byla Národní frontou schválena dohoda, že předvolební agitace budou vedeny podle vládního programu a po volbách bude pokračováno s NF. Strany si navíc měly odpustit vzájemné útoky a podobné neadekvátní praktiky. Rozporným bodem NF byly ovšem tzv. bílé lístky. Tento návrh, který fakticky znamenal volbu nikoho, byl předložen komunisty a měl podle nich sloužit odpůrcům režimu k vyjádření jejich nesouhlasu. Ostatní strany v tomto ovšem pochopitelně viděly snahu vyloučit hlasy voličů neobnovených stran, kteří by se jinak rozhodli spíše pro „pravici“. Spor, o kterém nakonec kladně rozhodl parlament, se při sčítání volebních výsledků ukázal jako bezvýznamný, bílé lístky použilo pouze 0,45 % voličů.³⁷

Hlavní body kampaní všech politických stran se točily především kolem snahy získat hlasy voličů stran neobnovených - hlavně agrárníků a živnostníků. Začala hra o voličské hlasy a proklamovaná slušnost volebního boje zmizela v novinových člancích stranických plátků. Atmosféru před květnovými volbami popisuje týdeník Dnešek jako *mírně hysterickou*³⁸ a předvolební boje charakterizuje takto: „*Největší část této agitace buď přestřeluje, nebo nedostřeluje. Žádná strana by neztratila, kdyby tato agitace byla zmírněna. Politická agitace se zjednodušuje, pracuje s hesly, zvětšuje*

³⁵ Václav VONDRÁŠEK, *Předvolební kampaň na jaře 1946*, ČsČH 28, 1980, s. 11 - 34.

³⁶ Příloha č. 1.

³⁷ K. KAPLAN, *Československo v letech 1945 - 1948 I. část*, Praha 1990, s. 37 - 38.

³⁸ Dnešek, 2. 5. 1946.

*světla i stíny, zveličuje a zevšeobecňuje. A věci, které budeme muset řešit, nejsou tak jednoduché, jak vypadají v ostrém světle stranické agitace.*³⁹

Tento nezávislý týdeník pod vedením Ferdinanda Peroutky se v několika člancích zabývá také předvolebními odhady. Aby nastínil názory ve společnosti, vydává se autor článku „Jak dopadnou volby“ Edvard Cenek k „5 stolům v lidové restauraci, kam přicházejí venkované i Pražané.“ Zde zjišťuje, že mezi dotázanými není jistý favorit. Většina z nich se ale domnívala, že první dvě místa obsadí komunisté nebo národní socialisté, popřípadě lidovci, kteří měli stále ještě silné pozice na venkově a na Moravě. Neúspěch naopak téměř všichni předpovídali sociálním demokratům. Chybělo jim údajně schopné vedení a podle jejich názoru byli spíše jakousi komunistickou pobočkou. Ani u jednoho z pěti stolů nikdo nevěřil v úspěch, nebo jenom smysluplnost, bílých lístků. Budoucí voliči si nebyli příliš jisti, proti komu by takovým způsobem vlastně měli demonstrovat.⁴⁰ Ani měsíc před volbami neměla tedy zřejmě žádná ze stran stoprocentně jisté vítězství. Šance komunistů se ovšem nedají zpochybňovat. Svou roli zde hrálo nejenom značné úsilí, které komunistická strana vkládala do předvolební agitace, ale také konkurenceschopnost stran ostatních. Umírněnost jejich programu nedokázala vyniknout ve zjitřené atmosféře poválečného státu. Komunisté poskytovali léta strádajícímu obyvatelstvu žádané sliby o lepší budoucnosti. A těžko by kdo hledal lepšího garanta, než byl osvoboditelský Sovětský svaz. Objevovaly se ale i zcela pochopitelné obavy. Ať už z komunistického režimu, nebo právě ze SSSR. Rozporuplné pocity jsou výstižně vyjádřeny v závěru výše zmíněného článku E. Cenka: „*Zděšení nad tím, že komunisté vyhrají, zděšení, že nevyhrají - že vyhrají ti, co jsou zděšení.*“⁴¹

Tento pokus o laický předvolební průzkum dopadl velice podobně jako průzkum zhotovený agenturou Argus politicus. Ve větších městech by tedy první dvě místa obsadili komunisté (konkrétně také v Českých Budějovicích), na venkově by převažovali spíše lidovci.⁴² Vzhledem k tomu, že možnosti volby byly pouze čtyři, z toho ČSSD byla podle prognóz takřka bez šancí, nebylo příliš složité logicky odhadnout výsledky voleb. Vše záleželo především na jednotlivých regionech, jejich sociálním složení a tradicích v nich přežívajících. Obecně se soudilo, že komunisté budou mít velkou podporu převážně u dělnických vrstev, které přešly z řad národních socialistů. Ti by naopak mohli počítat například s částí živnostnictva nebo státních

³⁹ TAMTÉŽ, 23. 5. 1946.

⁴⁰ TAMTÉŽ, 10. 4. 1946.

⁴¹ TAMTÉŽ.

⁴² TAMTÉŽ, 25. 4. 1946.

úředníků. Lidovci kromě svého tradičně křesťanského charakteru, díky němuž mohli získat i evangelické statkáře a pastory, vsázeli také na prezentování strany jako nesocialistické, čímž chtěli oslovit právě živnostníky a obchodníky.⁴³

Květnové volby roku 1946 měly proběhnout ve 28 volebních krajích podle volebního zákona 67/96 Sb. jako všeobecné, rovné, přímé a tajné a na jejich základě měl vzniknout jednokomorový parlament s 300 poslanci podle zásady poměrného zastoupení. Tento zákon z 11. dubna 1946 se v několika bodech liší od původního znění ústavy z roku 1920. Ta byla v této době považována za nedostačující a nově zvolené Ústavodárné národní shromáždění (dále jen ÚNS) mělo především pracovat na ústavě nové, poplatné novému zřízení.⁴⁴ Nejpodstatnější změnou bylo, že zákonodárná moc přestala být vykonávána prostřednictvím dvou komor. Byl zrušen senát a také volební soud. Platnost volby členů ÚNS měl napříště ověřovat výbor volený samotným shromážděním. Dále byl také navýšen počet volebních krajů. Prvorepublikových bylo pouze 22. Volební účast zůstala povinností, omluvou mohlo být logicky jednak úmrtí, zdravotní důvody, příliš vysoký věk, nebo nepřítomnost například kvůli pracovním povinnostem.

Co se osoby voliče týká, byla snížena věková hranice z 21 na 18 let, pro osobu volenou dokonce z 30 na 21 let. Volič i volený musel být dále státním občanem Československé republiky, české, slovenské nebo jiné slovanské národnosti s bydlištěm v dané obci. Výjimku ohledně příslušnosti k volebnímu okrsku v místě trvalého bydliště měli příslušníci branné moci a SNB.⁴⁵ Důležitou podmínkou pro získání, či udržení volebního práva bylo také zapsání osoby v tzv. voličských seznamech, nebo lépe řečeno, její nevyločení z důvodu nesvéprávnosti, soudního rozhodnutí nebo vězení.⁴⁶ Voličské seznamy nebyly ve volebních zákonech žádnou novinkou. Nově ale mohlo dojít k odeprání volebního práva na základě trestního řízení, pro provinění se proti

⁴³ TAMTÉŽ, 25. 4. 1946.

⁴⁴ Po volbách podaly návrhy na novou ústavu všechny politické strany. Nejvýrazněji působily dva protikladné projekty prof. JUDr. Vladimíra Procházky z Právnické fakulty univerzity Karlovy za KSČ a prof. JUDr. Vladimíra Kubeše z Právnické fakulty Masarykovy univerzity za ČSNS. Komunistický projekt byl vytvořen na základě podnětů ze sovětské ústavy z roku 1936 a odpovídal jejím revolučním cílům. Rozpory mezi tímto návrhem a projektem nekomunistických stran, který byl založen na západní, liberálně demokratické tradici, se týkaly zejména otázek dalšího znárodnění, pojetí občanských práv a svobod, garance soukromého vlastnictví a ústavně právního poměru Čechů a Slováků. Nová ústava však byla schválena až po únorovém převratu.

9. května 1948. J. RATAJ, *KSČ a Československo*, s. 51.

⁴⁵ Zákon o volbě Ústavodárného národního shromáždění [online] Ministerstvo vnitra, [cit 2011-04-27], Dostupné na WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1946&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=8>.

⁴⁶ Oskar KREJČÍ, *Nová kniha o volbách*, Praha 2006, s. 234.

národní cti, podle prezidentského dekretu č. 138/1946 Sb. V návrzích na toto trestní řízení, které byly podávány k národním výborům, je možno najít takovéto příklady: „*přihlášení se k německému národu, sympatizování nebo spolupráce s Němci, finanční podpora německých institucí, obohacování se židovským majetkem, členství v organizaci Vlajka, udavačství, špiclování nebo vyhrožování*“⁴⁷ a jiné. Podezřelým se tak mohl stát jednak člověk, který kupříkladu „*pořádal domácí pitky pro členy gestapa*“⁴⁸, nebo dokonce i takový, který si „*vypůjčoval knihy z německé knihovny, což vzbudilo veřejné pohoršení*“.⁴⁹

Pokud tedy občan zjistil, že není zapsán ve voličských seznamech, nebo že se jedná o jeho vyškrtnutí, mohl podat „reklamaci“ k odvolací komisi. V případě, že se jednalo o pouhé dopsání voliče do seznamů, bylo stěžejní datum 31. 3. 1946. Po tomto datu bylo už další doplňování zřejmě nemožné.⁵⁰ Jiná situace nastala v momentě podezření, ať už oprávněného či nikoliv, pro spolupráci s Němci, udavačství a podobně. Takové případy se u odvolací komise objevují ještě v průběhu celého května, dokonce i dva dny před samotnými volbami. „*K rukoum*“⁵¹ odvolací komise v Bavorovicích tak například 3. 5. 1946 přichází stížnost na jistého rolníka Františka Bícu, který měl za okupace v roce 1939 německy a dokonce s heslem „*Heil Hitler!*“⁵² udat na Oberlandrat v Českých Budějovicích jiného rolníka, Václava Bendu z Opatovic, že ukrýval erárního vojenského koně československé armády. Toto bylo oznámeno již v červnu 1945 Lidovému soudu, nicméně neprojednáno.⁵³ Tak se tedy válečný poškozený domáhá domnělé spravedlnosti u odvolací komise a žádá, aby byl tento „*udavač*“⁵⁴ vyškrtnut z voličských seznamů.

Jiný problém řešila odvolací komise v případě manželů Sámkových z Čížkrajovic. Ty měla nahlásit sousedská „*udavačská rodina Macků*“⁵⁵, proti kterým se rozhodli podat žalobu, protože „*to oni za německého režimu udávali a měli styky s Němci, které dodnes udržují*“.⁵⁶

⁴⁷ SOkA Pelhřimov, ONV Humpolec, inv. č. 176, kart. 10 - volební seznamy.

⁴⁸ TAMTÉŽ.

⁴⁹ TAMTÉŽ.

⁵⁰ SOkA České Budějovice, OÚ České Budějovice, inv. č. 1461, sign. I 18a/20, kart. 591 - volby všeobecně.

⁵¹ TAMTÉŽ, inv. č. 1462, sign. I 18b/158, kart. 591 - zapsání do volebních seznamů.

⁵² TAMTÉŽ.

⁵³ TAMTÉŽ.

⁵⁴ TAMTÉŽ.

⁵⁵ SOkA České Budějovice, OÚ České Budějovice, sign. I 18b/20, kart. 591 - volební seznamy.

⁵⁶ TAMTÉŽ.

Z tohoto je patrné, že vzájemným obviňováním řeší někteří lidé prostřednictvím této komise a možnosti odepření volebního práva své sousedské nebo obecně občanské rozepře. Pro některé mohlo být toto jistým druhem zadostiučinění, způsobem, jak si vymoci alespoň nějakou spravedlnost pro udavače a zrádce, v mnoha případech šlo naopak jen o pouhou závist nebo pomstu.

Jak odvolací komise řešila tyto konkrétní příklady, není bohužel známo, často se ale uchýlovala k odpovědi, že „*pokud není vedeno trestné řízení před Lidovým soudem neb Očistnou komisí, nemá jim být volební právo odpíráno.*“⁵⁷

Pozornost musela být samozřejmě věnována také bezúhonnosti členů volební komise a ze všeho nejvíce kandidátům na poslance do Národního shromáždění. Probíhalo tzv. šetření volitelnosti, a to prostřednictvím dotazníků rozesílaných Národním výborům v jednotlivých volebních krajích. Kromě základních údajů, jako například: jména, data a místa narození, stavu, povolání, národnosti a státní příslušnosti bylo opět důležité, zda pro některé již výše jmenované prohřešky, „*národně, mravně, nebo sociálně zavrženíhodné*“⁵⁸, nebo z důvodu nesvéprávnosti, neztratil právoplatným soudním výrokem volební právo. To, že osoba byla zapsána ve voličských seznamech, nehrálo v tomto případě žádnou roli. Rozhodujícím také bylo, „*zda kandidát není guvernérem, členem bankovní rady neb revolujícího výboru Národní banky.*“⁵⁹

⁵⁷ TAMTÉŽ.

⁵⁸ TAMTÉŽ, ONV České Budějovice, sign. I/15, kart. 136 - všeobecné záležitosti voleb.

⁵⁹ TAMTÉŽ.

4. Strany národní fronty a jejich předvolební kampaně s ohledem na Českobudějovicko a Humpolecko

Změny v mocensko-politickém uspořádání a sociálně-ekonomické reformy postavily politické strany v Československu do nových rolí. Disponovaly nyní veškerou politickou a z velké většiny také hospodářskou mocí. Byly tvůrci a zároveň i nositeli moci v poválečném mocensko-politickém systému. To, kolik která strana dokázala obsadit státních a hospodářských orgánů a jakým způsobem využívala jejich působnost ve svůj prospěch, mohlo ovlivnit také úspěch ve volbách. Politický boj se tedy i přes četné sliby a dohody o politické jednotnosti začal stupňovat.

Velice důležitým a zajímavým prvkem tohoto boje byly také zájmové a masové organizace. I přesto, že ještě v odboji bylo dohodnuto, že budou organizovány nadstranicky, rozhořel se mezi jednotlivými stranami zápas o jejich politické ovládnutí, nebo alespoň získání co nejdůležitějších pozic.⁶⁰

4.1. Komunistická strana Československa

Komunistická strana veřejně obnovila svoji činnost v Československu v průběhu Slovenského národního povstání a do poválečného období vstupovala se snahou co nejvíce rozšířit svou stranickou základnu a posílit své postavení. Jedním ze způsobů, jakým se KSČ pokoušela upevnit své pozice, bylo například zakládání místních organizací. Podle směrnice z roku 1945 měly být založeny v každé obci, tento záměr byl však uskutečněn až v roce 1948. Od července 1945 vytvářela strana další základní organizace pro pracující lid také v průmyslových závodech. Nad těmito organizacemi byly postaveny organizace vyšší - okresní a krajské. Tato stranická struktura byla zcela podřízena otázkám volebního boje a až na výjimky přesně kopírovala nově zorganizované volební kraje. Systém, který absolutně nerespektoval zemské, územní dělení státu, byl velice efektivní a údajně mohl také značně přispět k volebnímu vítězství.⁶¹

Aby KSČ získala co největší počet členů a voličů, bylo nutné obyvatelstvo přesvědčit, že je stranou pro veškerý poctivý a pracující lid, včetně soukromých

⁶⁰ J. KOCIAN, *Politický systém*, in: J. MALÍŘ - P. MAREK (edd.), *Politické strany*, s. 1125 - 1130.

⁶¹ Jiří PERNES, *Komunistická strana Československa*, in: J. MALÍŘ - P. MAREK (edd.), *Politické strany*, s. 1131 - 1142.

zemědělců a živnostníků. To byl také jeden z důvodů, proč KSČ nevypracovala a nezveřejnila svůj konečný program o podobě socialismu v Československu. Komunisté ve skutečnosti usilovali o mocenský monopol, likvidaci politických protivníků a nastolení diktatury proletariátu podle stalinské ideologie.⁶² Pro získání důvěry obyvatelstva i ostatních stran však museli popírat, že tento sovětský model socialismu uznávají a vůbec znají. Prezentovali se tedy jako celonárodní vlastenecká síla, která je schopná vyhovět potřebám širokých vrstev obyvatelstva. V čele vedení komunistické strany setrvali i nadále předváleční členové vyškolení v mocenském boji samotnou Kominternou. Předseda Klement Gottwald, generální tajemník Rudolf Slánský, Václav Kopecký, Antonín Zápotocký nebo Julius Ďuriš a další se museli přenést přes své osobní a názorové neshody a zaměřit se na cestu k mocenskému monopolu. Kvůli potřebě vytvoření zcela nového obrazu své strany oddalovali, co nejdříve to bylo možné, termín konání prvních poválečných parlamentních voleb. Pochopili, že s krajním levičáctvím, silně protidemokratickým a nesnášenlivým, budou mít jen stěží šanci na úspěch. Nově se snažili stylizovat do role strany demokratického levého středu, pro kterou jsou důležité nejenom zájmy její předválečné voličské základny, tzn. dělníků a sociálně nejslabších vrstev, ale také městských a venkovských středních vrstev, inteligence a mládeže. Komunisté dokázali svou agitaci umně přizpůsobit tak, jak požadovala situace. Na předvolebních letáčích a plakátech je jasně vidět, jak komunisté zvládli reagovat na názorové rozpoložení společnosti. Jednoduchá, ale trefná a chytlavá hesla jako *Republice více práce, to je naše agitace, Pro mír a bezpečnost republiky volte komunisty* nebo *Vstříc novému šťastnému životu*,⁶³ měla vzbudit dojem, že KSČ jde především o dobro republiky, jejíž zájmy jsou straně přednější než zájmy stranické. Upozorňuje na své prozíravé a vždy na správné straně stojící výroky a kroky, zastřešené mottem *Ukazovali jsme vždy správnou cestu*.⁶⁴ Vzhledem k tomu, že z celorepublikového hlediska byly nejenom pro komunisty důležité především hlasy bývalých agrárníků, je několik plakátů věnováno čistě

⁶² Postoj komunistů k systému NF a společné vládě se stranami nekomunistickými vyjádřil již v dubnu 1945 na konferenci funkcionářů KSS Klement Gottwald: „*Oni nemohou vládnout bez nás a my bez nich. Přitom oni více bez nás, než my bez nich. Zůstává nutnost spolupráce s druhou politickou skupinou, která je ke spolupráci s námi donucena.*“ Klement GOTWALLD, *Spisy XII*, Praha 1955, s. 25.

⁶² J. KOCIAN, *Politický systém*, in: J. MALÍŘ - P. MAREK (edd.), *Politické strany*, s. 1125 - 1130.

⁶³ Příloha č. 2 - 4.

⁶⁴ Příloha č. 5.

připomínání zásluh, které pro československé zemědělníky strana vykonala.⁶⁵ KSČ ovšem neopomíjí ani otázku živnostníků, mládeže, žen a inteligence.

Také tyto body předvolební agitace se odrážejí v člancích stranických plátků. Nejvýznamnějším deníkem se stalo celostátně distribuované Rudé právo, strana však kromě toho vydává také řadu krajských deníků a neperiodických tiskovin s projevy stranických funkcionářů, s ideovou nebo organizační tematikou. Při budování základů stranického tisku pomohlo komunistům zejména to, že se jim podařilo obsadit tiskové podniky agrárníků.

Protože tisk sloužil jako jeden z hlavních prostředků pro komunikaci s obyvatelstvem a tím pádem i s voliči, měl také schopnost výrazně zasáhnout do společenského mínění. Je tedy velice vhodným materiálem pro rekonstrukci předvolebních kampaní. V případě KSČ bylo vhodné zaměřit se na zmíněné Rudé právo a krajský plátek Jihočeská pravda. Už jen zvolené názvy mají zřejmě vyvolat dojem, že informace uvnitř obsažené nemohou být založené na ničem jiném než na skutečných faktech a názory zde uvedené se shodují s tím, co má být pro běžného občana vzorem morálního a uvědomělého myšlení. Na hodnotovém žebříčku společnosti, kterou dlouhá léta ovládá bezpráví okupantského režimu a nucená přetvářka, bylo právo a pravda jistě na prvních pozicích. Tímto vlastně KSČ sama sebe symbolicky vyvyšuje nad ostatní strany NF a pasuje se na jedinou nositelku práva a pravdy. Toto působení na podvědomí občana bylo už jen pouhým podtržením celkového tlaku, který KSČ vyvíjela na společnost. Oba stranické plátky jsou koncipovány ve stejném duchu a je z nich zřejmé, že byly řízeny z jednoho centrálního ústředí. Podoba byla zjevně vytvářena podle jasně stanoveného systému a cíleně působila skutečně na celé společenské spektrum. Zatímco v Rudém právu najdeme spíše články ze zahraničí a o obecných vládních problémech, Jihočeská pravda se věnuje spíše záležitostem strany a regionu. Zmínky o hospodářství a kultuře mají oba plátky společné, stejně jako obraz, který o straně vytvářejí. Zprávy typu: „*Ministerstvo vnitra zajišťuje demokratický pořádek*“⁶⁶, nebo prohlášení ministra informací V. Kopeckého o „*největší tiskové svobodě, jakou jsme kdy měli*“⁶⁷ mají obyvatelstvo přesvědčit, že KSČ jedná skutečně pouze ve shodě se zájmy občanů a že je schopna zabezpečit spokojený, poklidný a radostný život.

⁶⁵ Příloha č. 6 - 8.

⁶⁶ Rudé právo, 15. 2. 1946.

⁶⁷ TAMTÉŽ, 10. 2. 1945.

Oslavné články o SSSR jsou plné obdivu nad tamějším politickým zřízením, které přináší sovětskému lidu kýžené plody jejich tvrdé budovatelské práce, a neopomenou ani zmínit, že vítězství nad fašismem je především skvělým triumfem socialistického řádu.

Celostátní taktika, kterou komunisté zvolili pro získání hlasů zemědělců, je založena především na jejich pravomoci přerozdělovat zkonfiskovanou půdu. KSČ neopomínala při jakékoliv vhodné příležitosti připomenout své přičinění na zlepšení životní situace zemědělců a do budoucna slibuje další kroky pro navýšení životního standartu venkovského obyvatelstva. Tyto kroky mohou být chápány jako určitá forma úplatků, což je možné vysledovat i z nařízení, která vydávají ministerstva ovládaná komunisty. Ministerstvo informací tak například oznámilo, že rozhodlo o přednostním právu zemědělců na přidělení odběrného poukazu ke koupi rozhlasového přijímače. Důvodem má být zlepšení informovanosti zemědělců v otázkách zemědělské výroby ještě před zahájením jarních prací.⁶⁸

Ve snaze získat na svou stranu také živnostníky museli komunisté, jak již bylo řečeno, zastírat své skutečné cíle. Na schůzi obchodníků a řemeslníků v polovině července 1945 v pražské Lucerně generální tajemník strany KSČ Rudolf Slánský prohlásil: „...*Komunisté neprosazují ani zestátnění, ani združstevnění majetku živnostníků a obchodníků. Komunisté respektují a budou respektovat soukromý majetek všech těch, kdož ho nabyli poctivou a mnohdy těžkou prací svou, svých otců a dědů. Budou respektovat majetek malých a drobných podnikatelů, živnostníků a obchodníků. Takovýto majetek budou komunisté nejen respektovati, nýbrž budou takovýto majetek také chránit. Všechno jiné je lži. A takové lži rozšiřují ti, kteří by chtěli návrat k těm poměrům, kdy kartely a karteláři, banky a bankéři svou pirátskou politikou ničili existenci tisíců živnostníků a obchodníků, kdy oni je suchou cestou vyvlastňovali (...)* Malé a střední podniky zestátněny nebudou.“⁶⁹

Vzhledem k tomu, že se komunistická předvolební kampaň snažila působit na co nejširší vrstvu obyvatelstva a přinášela velice obecné, ale o to lákavější sliby, nelišily se výrazně strategie uplatňované celorepublikově s těmi regionálními. Hlavními metodami bylo vyzdvihování komunistických zásluh a úspěchů: *Úspěšná práce komunistických žen v kraji*⁷⁰, nebo osočování a snaha zdiskreditovat politické protivníky. Komunistům

⁶⁸ Svobodný Havlíčkův kraj, 7. 3. 1946.

⁶⁹ P. MAREK, *České živnostnictvo 1945 – 1960*, Brno 2006.

⁷⁰ Jihočeská pravda, 22. 2. 1946.

se také ale dařilo více než ostatním stranám pronikat do regionálního, nadstranického tisku. Komunističtí ministři a poslanci daleko častěji podnikali cesty k běžnému obyvatelstvu.

O návštěvách těchto politických činitelů se samozřejmě zmiňoval i regionální tisk. Tímto způsobem měli větší šanci dostat se do povědomí společnosti a nenápadně ji podsouvat svou ideologii. Například článek ze Svobodného Havlíčkova kraje, který má připomínat partyzánské boje, které na Českomoravské vrchovině probíhaly, je také psán se zřejmým politickým zaujetím. Je zde vyzdvihována komunistická ideologie a partyzánské zásluhy jsou přičítány právě její výchově.⁷¹ Sjezd partyzánské brigády Mistra Jana Husa, který se konal na začátku dubna 1946 v Havlíčkově Brodě, proběhl také zcela v režii komunistické strany. Projev generála Ludvíka Svobody, poslance Rudolfa Slánského a velitele partyzánské brigády Tůmy-Picha, nabádají k jednotě a solidaritě nejen celého Slovanstva, ale také celého národa. Účelem byla hlavně zřejmě snaha zabránit rozdělení tělovýchovy a mládeže.⁷² V jednotných svazech totiž měli komunisté daleko větší šanci získat silnější pozice, než kdyby měli vytvářet své vlastní, což bylo spíše výsadou například lidovců.

4.2. Československá strana lidová

Jedinou, po válce obnovenou, občanskou stranou v českých zemích, byla ČSL. Stalo se tak zejména díky zásluhám a obětem, které církevní představitelé přinesli během okupace a působení v exilu. Díky tomu už na římskokatolickou církev nebylo pohlíženo jako na oporu utlačovatelů, tak jak tomu bylo v prvorepublikovém období, ale naopak jako na oporu utlačovaných, která byla sama tvrdě perzekuována.

Existence strany by ovšem nebyla možná bez toho, aniž by se přizpůsobila nové politické poválečné situaci. Nový program, který strana schválila na svém sjezdu v dubnu 1946, byl sice založen na předválečných tradicích křesťanské solidarity, musel však být přizpůsoben také Košickému programu. Strana chtěla i nadále uznávat demokracii, občanské svobody, křesťanství a rodinu. Vzhledem k tomu, že byla také jedinou nesocialistickou stranou v českých zemích, velice důrazně zastávala ochranu soukromého vlastnictví a právo na podnikání jednotlivců, o kterém prohlašovala, že pokud by mělo být omezeno, tak pouze obecným prospěchem, protože v duchu

⁷¹ Svobodný Havlíčkův kraj, 4. 4. 1946.

⁷² TAMTÉŽ, 11. 4. 1946.

vládního programu museli samozřejmě usilovat především o blaho celku. ČSL již neměla konfesijní charakter, i když ve skutečnosti zůstala stále spjata s římskokatolickou církví. Požadovala však i pro ostatní církve absolutní náboženskou, výchovnou a charitativní svobodu a odmítala státní kulturní a školský monopol.

Díky těmto změnám se po válce značně proměnila členská základna ČSL. Do strany vstupovali členové bývalých občanských stran, agráři, živnostníci-obchodníci a národní demokraté, kteří všichni dohromady tvořili zhruba 40 % členů. Zbylá nadpoloviční většina patřila již tradičně venkovskému obyvatelstvu. Pro české prostředí nezvyklé bylo složení organizovaných členů strany, neboť většinu tvořily ženy v domácnosti. Celkový počet členů není přesně znám, odhadem jich ale měla strana v roce 1946 zhruba 400 tisíc.

Předsedou strany zůstal i nadále monsignor Jan Šrámek, který však byl již v této době kvůli svému pokročilému věku a nemoci odtržený od každodenního dění a o situaci ve straně se nechával většinou pouze informovat, především od místopředsedy Františka Hály. Nejenom Šrámkova nemoc, ale také někdejší předválečné rozpory mezi českým a moravským vedením strany vedly k její centralizaci a přemístění ústředí z Brna do Prahy. Tento krok zapříčinil izolaci Šrámka od jeho moravských spolupracovníků, jako byl František Metoděj Žampach. Mezi další členy ČSL patřili například generální tajemník Adolf Klimek, zemědělský odborník Rostislav Sochorec, nebo vůdčí osoba mládeže ČSL Jindřich Synek.⁷³ V prvním roce osvobození probíhal mezi funkcionáři strany spor o orientaci strany, zejména co se socialismu a poměru ke KSČ týká. Do opozice proti komunistům se stavěli zejména radikálnější založení členové soustředění kolem Heleny Koželuhové – Procházkové, kterým se ovšem nakonec nepodařilo prosadit plánované postupy, a strana tak pokračovala ve Šrámkově umírněné linii. Podle jeho názorů bylo potřeba nechat proběhnout revoluční vlnu, v pozadí vyčkávat na klidnější situaci a hlavně nenechat se odstranit z vlády.⁷⁴

Vedoucím orgánem strany byl Ústřední výkonný výbor, pod kterým stálo Ústřední zastupitelstvo ČSL. Nižšími úřady byly krajské a okresní lidové rady, fungující ve volebních krajích a okresech. Tradiční zemské organizace byly, kvůli již zmíněné centralizaci, zrušeny. Mimo to existovaly ještě jednotlivé odbory, např. zemědělský,

⁷³ Miloš TRAPL, *Československá strana lidová*, in: J. MALÍŘ – P. MAREK (edd.), *Politické strany*, s. 1175 – 1188.

⁷⁴ J. KOČIAN, *Poválečný vývoj*, s. 50 – 53.

živnostenský, dělnický, veřejný, soukromých zaměstnanců a žen. Satelitní organizace byly, kvůli komunistickým požadavkům o sjednocení, omezeny. Podařilo se však udržet alespoň mládež pod Ústřední organizací mládeže Československé strany lidové a obnovit, i přes nevoli komunistů, svou tradiční tělovýchovnou organizaci Orel.

Ani ČSL nezůstala pozadu s vytvářením svého stranického tisku. Nejdůležitějším deníkem byla Lidová demokracie, vycházející v Praze. Její šéfredaktor Josef Doležal se snažil změnit dřívější katolickou propagandistickou podobu a vsázel zejména na skutečně kvalitní zahraniční informace. Před květnovými volbami začaly v Lidové demokracii vycházet speciální týdeníky: Živnostenská demokracie, Zemědělská demokracie, Zaměstnanecká demokracie. Tato týdenní vydání měla stejně jako protikomunistické články přispět k získání voličů na svou stranu. Ostré články pocházely především z pera Heleny Koželuhové-Procházkové a Simona Ghelfanta. Lidová demokracie byla však se svými výpady proti komunistům jedním z těch umírněnějších stranických deníků. Články plné kritiky země s komunistickým režimem, včetně Sovětského svazu, o neoprávněném odebrání Podkarpatské Rusi, nehumánním zacházení s Němci a o násilí vojsk Rudé armády mohl tehdejší čtenář najít pouze v týdeníku Obzory nebo Vývoj (až druhá polovina roku 1946), které vycházely pod taktovkou žurnalistů I. Ducháčka a P. Tigrida. Podobné články se neodvážil vytisknout žádný jiný český tisk a byly také právě odrazem radikalistických názorů uvnitř strany.

Pro reflexi působení strany na Českobudějovicku je důležitý stranický plátek Hlas lidu. Z lidoveckého tisku je patrné, že jejich předvolební agitace byla založena především na výzvách k obyvatelstvu, které měly nabádat k ostražitosti, zejména před komunisty. Lidovci vsázeli na svoji tradiční předválečnou voličskou základnu a příliš se neobávali citelnějších ztrát. Vystupovali vždy velice suverénně. Zakládali si na tom, že jejich program a zásady jsou neměnné a záměrně nezatajované, a byli přesvědčeni, že právě tímto přístupem přesvědčí i voliče. Tento předvolební výrok je toho jasnou ukázkou: „*Demokracie je po nás pojem naprosto jasný a nezkorigovaný a zůstane jím i po volbách. Svoboda je pro nás svobodou opravdovou a nepředstíranou dnes ani v budoucnu. A spravedlnost zůstane pro nás spravedlností a nikdy jí nezaměňíme za dvojí loket. A tak naše řeč není halasná, ale pevná a jasná...*“⁷⁵

Jako všechny ostatní strany i ČSL zaměřila svoji pozornost především na rolníky a živnostníky – obchodníky, ale soustředěvala se například i na mládež a inteligenci.

⁷⁵ Hlas lidu, 24. 4. 1946.

Co se živnostnictva týká, ČSL vytvářela své živnostenské organizace už od počátku 20. století, a proto je také hned po válce začala znovuoživovat. V roce 1946 patřilo ke straně přes 143 tisíc živnostníků. Jak již bylo zmíněno, lidovci si důsledně zakládali na své pozici jediného skutečného obhájce soukromého majetku a sliby ostatních stran o zachování tohoto majetku a podnikání strana označovala a odsuzovala jako cíleně a prvoplánově vykonstruované lži a taktizování.

Také zemědělce varují lidovci před přílišnou důvěřivostí. V článku „*Když sedláka lapají*“⁷⁶ je zemědělské obyvatelstvo nabádáno k větší ostražitosti, a aby se nenechalo zmást projevy náklonnosti v podobě přidělu nové půdy a slovy uznání jejich tvrdé práce. Zemědělec by si měl podle lidovců v první řadě uvědomit, že jediná strana, která při něm stála již před válkou, byla právě ČSL a jako taková má logicky také největší zájem na jeho další prosperitě.

Žádné výraznější obavy o ztrátu pozic nejsou zřejmé ani na Českobudějovicku, kde v předválečných letech došlo k poklesu oblíbenosti strany, který se projevil právě také při volbách. Před krajským sjezdem, který měl proběhnout 27. ledna 1946 v Českých Budějovicích, vychází v Hlasu lidu článek „*Cestou výstavby*“⁷⁷, ve kterém je mimo jiné uvedeno, že ČSL nepůjde do voleb „... ani s tisícovými sliby na rtech, ale s programem reálným, uplatňující skutky před slovy a frázemi“⁷⁸ Nechtěli podle svých slov vsázet na neuvědomělost a naivitu voličů, která by jim dovolila „*chytit se první libivé vějičky*.“ Apelují tedy na soudnost a důkladné promyšlení si veškerých kroků, zejména co se politiky a voleb týká. Spoléhali zřejmě na to, že podobné výroky vyvolají u voličů domnění, že jedinou rozumnou možností volby je ČSL. Tato předvolební taktika, je-li možno stranický postoj takto nazvat, byla tedy evidentně stejná v celorepublikovém ohledu. ČSL však po krajském sjezdu delegátů strany v Českých Budějovicích z 27. 1. 1946 vydává rezoluci s jasnými cíli, které si do budoucna klade pro zlepšení situace v jihočeském kraji. Některé body se přímo dotýkají i Českých Budějovic. V tomto prohlášení mimo jiné slibuje: výstavbu a úpravu dálkových silnic a okresních spojů, vytvoření dvoukolejné trati z Benešova přes České Budějovice do Vídně až k Jadraniu a dokončení vlakového spojení s Brnem. Zkvalitnění a rozšíření komunikací mělo pro kraj, který postrádal uhlí a ostatní suroviny, mimořádný význam, protože mělo zabránit dalšímu uzavírání kraje a podpořit jeho rozvoj. Zajištěno mělo

⁷⁶ TAMTÉŽ.

⁷⁷ TAMTÉŽ, 23. 1. 1946.

⁷⁸ TAMTÉŽ.

být také letecké spojení s Českými Budějovicemi. Zpřístupnění kraje mělo přispět i zlepšení telefonních centrál a automatizace telefonního provozu v Českých Budějovicích.⁷⁹

Pro oblast Humpolce není viditelná žádná zásadní agitační snaha. Kromě přednášek pro politickou osvětu a předvolebních schůzí, na kterých se však stejnou měrou podílely všechny strany NF, se v regionálním tisku nenacházejí ani žádné významnější zmínky například o návštěvách lidoveckých poslanců, nebo o akcích, které by zde strana podnikala. Z toho je možné usuzovat, že si zde byla ČSL svoji pozicí skutečně jistá.

4. 3. Československá strana národně socialistická

Strana národních socialistů byla prohlášena za obnovenou 17. května 1945 na ustavující manifestační schůzi v pražské Lucerně. Stranická představa socialismu se lišila od radikálního pohledu komunistů, ale také od názoru sociálních demokratů. Jejich „český socialismus“ založený na vlastenectví a silném protiněmeckém nacionalismu – v poválečném období zcela přirozeném – si kladl za cíl vybudovat pomocí sociálních a hospodářských reforem sociálně spravedlivý a demokratický stát. V Akčním programu z prosince 1945 kategoricky odmítali marxismus a jako strana zastupující zejména inteligenci a střední vrstvy se hlásili spíše k myšlence Masarykovy humanitní demokracie. Díky tomuto přístupu se jim podařilo získat silné pozice mezi živnostníky, státními zaměstnanci a úředníky. Další body programu národních socialistů byly zcela v souladu s jednotným programem celé Národní fronty. Jako celek ovšem působil velmi rozporuplně a nedokončeně. Nedomyšlenost některých pasáží je možné přičítat na vrub časové tísně, v jaké byl vytvářen, ale také záměrné snaze o prozatímní politickou nevyhraněnost, díky které by možná mohli přesvědčit nerozhodné voliče odmítající jakýkoliv radikalismus. Co se voličské základny týká, také národní socialisté se chtěli uplatnit ve všech vrstvách společnosti. Ministr Hubert Ripka proto na manifestaci pražských národně socialistických organizací v červnu 1945 prohlašuje, že stranický socialismus není třídní ani stavovský, proto do řad národních socialistů zve příslušníky široké veřejnosti.

⁷⁹ Státní oblastní archiv Třeboň (dále SOA Třeboň), Československá strana lidová – Sekretariát krajského výboru České Budějovice.

Samozřejmě bylo také stěžejní, získat příslušníky zakázaných politických stran, zejména velmi početné strany agrární. Národní socialisté se o to pokusili prostřednictvím přijetí jejich bývalých funkcionářů, jako byl například Ladislav Feierabend. Tato snaha ale nejenže nepřinesla očekávaný výsledek zisku hlasů rolníků, ale vysloužila si naopak silnou kritiku z řad politických protivníků, zejména komunistů. Zvláště přijetí účastníka okupační vlády Feierabenda bylo doprovázeno silnými protesty. Snahy obhájit tohoto kandidáta připomínáním jeho zapojení do podzemního hnutí a perzekucí jeho rodiny byly marné a Feierabend byl nakonec donucen se kandidatury vzdát. Důvody, proč národní socialisté přijímali do svých řad bývalé agrárníky, byly zřejmé. Jejich pozice na venkově byla oproti jiným politickým stranám slabá. Komunisté, díky tomu, že ovládali ministerstvo zemědělství a osidlovací úřad, získávali přízeň rozdělováním zkonfiskovaného majetku v pohraničí a lidovci zde měli již své tradiční voličské zázemí. Venkov a rolníky se národní socialisté snažili získat také prostřednictvím proklamací o obhajobě soukromé držby zemědělské i lesnické půdy, s výjimkou té zkonfiskované. Odmítali diferenciované výkupní ceny zemědělských výrobků a požadovali finanční a sociální zabezpečení a zajištění vzdělání pro zlepšení a ulehčení života rolníků.

Organizace strany nebyla celistvá a dostatečně pevná, národním socialistům se příliš nedařilo prosadit se například v pohraničí. Novým prvkem bylo ovšem zakládání závodních organizací. V popředí strany měli stát zejména noví, mladí lidé. Mládež Československé strany národně socialistické byla mimochodem také nejpočetnější a nejodhodlanější složkou stranických zájmových odborů. Před volbami 1946 dokonce vystoupila z jednotného Svazu české mládeže. Velký počet stoupenců měla strana zejména mezi vysokoškoláky, pro které byl vytvořen Klub akademiků. Významný vliv měla ČSNS také ve společenských organizacích, jako byla Československá obec sokolská nebo Československá obec legionářská.

Strana se také výrazně zaměřovala na problematiku rovnoprávnosti žen. Předsedkyně odboru žen Fráňa Zemínová, Jaromíra Žáčková - Bátková, Milada Horáková, Jarmila Uhlířová, Růžena Pelantová a další se věnovaly především sociální, zdravotní, kulturní, výchovné a vzdělávací oblasti.

Funkci předsedy strany zastával Petr Zenkl, generálním tajemníkem byl Vladimír Krajina. Oba tito funkcionáři se vyznačovali negativním postojem vůči komunistům. Také u národních socialistů se ovšem vyskytovalo i druhé křídlo, uznávající nezbytnost spolupráce s KSČ, které bylo prezentováno například postavou

ministra Huberta Ripky⁸⁰, nebo Prokopa Drtiny. Další spory ve straně vznikaly kvůli relativně velkému počtu členů, kteří patřili původně k jiným stranám a k ČSNS vstoupili až během války nebo po ní. Národní socialisté se museli potýkat s rozporů mezi těmito novými a původními předválečnými členy. To stejně jako u lidovců ukazuje na nejednotnost strany, která mohla být také jednou z příčin nedůsledně prováděné předvolební agitace.⁸¹

K získání důvěry živnostníků využívali národní socialisté živnostensko-obchodnický odbor strany, založený už v květnu 1945. V průběhu roku byly vytvořeny také některé zájmové komise - řemesla, obchodu, cizineckého ruchu, dopravy, mlynářů, dřevozpracující výroby a komise pro malé a střední podniky.

Další prostředek předvolebního boje – stranický tisk - také, stejně jako ten lidovecký, ostře polemizuje s komunistickou propagandou.⁸² Problém mezi těmito dvěma stranami byl mimo jiné také v otázce národní ideologie. Národní socialisté, jejichž program byl víceméně založen na nacionalismu, poukazovali na to, že pro komunisty byl až do května 1945 národ, vlastenectví a další podobné hodnoty, buržoazním přežitkem a měšťáckou ideologií a nyní by sami chtěli o nacionalismu poučovat a určovat jeho směr.⁸³ Hlavním stranickým tiskem bylo Svobodné slovo⁸⁴ a Svobodné noviny⁸⁵. Z těchto deníků je patrné, že ČSNS začala s regionální předvolební agitací v dubnu 1946. Ve dnech 6. a 7. dubna se měly konat krajské konference po celé republice. V Českých Budějovicích měla například vystoupit mimo jiné také Milada Horáková.⁸⁶ Další způsob, jakým se strana snažila vzbudit zájem voličů a dostat se do jejich podvědomí, byla například samostatné oslava 1. května.

⁸⁰ Hubert Ripka (26. 7. 1895 Koběřice – 7. 1. 1958 Londýn), vystudoval historii na FF UK v Praze, působil převážně jako novinář (Demokratický střed, Lidové noviny) a je také například autorem knih a studií o zahraniční politice ČSR mezi dvěma světovými válkami. Po emigraci v roce 1938 organizátorem západního odboje z Francie a Velké Británie. V únoru 1948 jedním z politiků, kteří podali demisi, poté opět emigrace do Francie, USA a Velké Británie. Zde působil na vysokých školách a tvořil své studie o dějinách východní Evropy a ČSR. J. TOMEŠ a kol.: *Český biografický slovník*, 3, s. 42 – 43.

⁸¹ J. KOCIAN, *Československá strana národně socialistická*, in: J. MALÍŘ – P. MAREK (edd.), *Politické strany*, s. 1143 – 1163.

⁸² Kritizují ale i zbývající strany, nebo spíše politiky NF. Například projev sociálně demokratického poslance Josefa Kubáta, jednoho z vedoucích činitelů ÚRO, který ve svém článku vystoupil proti volbám. Podle národních socialistů bylo zahanbující, že v poražených státech Rakousku a Maďarsku už volby proběhly, Německo stojí těsně před nimi, zatímco vítězné Československo se k nim ještě neodhodlalo. Protože: „*Lidová demokracie, v níž se lidu nedá možnost, aby projevil svou vůli volbami, není ani lidová, ani demokratická.*“ Svobodné slovo, 8. 1. 1946.

⁸³ Svobodné slovo, 21. 3. 1946.

⁸⁴ Nahradilo za první republiky vycházející a po Mnichovu zkompromitované České slovo.

⁸⁵ Před válkou Lidové noviny, po válce spravovány Svazem českých spisovatelů a jejich šéfredaktorem byl významný meziválečný publicista a novinář z okruhu Hradu Ferdinand Peroutka.

⁸⁶ Svobodné slovo, 31. 3. 1946.

V Českých Budějovicích se v tento den sešlo přes 7 tisíc národních socialistů, kteří v průvodu došli až do pivovaru, kde pro ně strana pořádala veselici, a celá akce končila zábavou Na Rychtě. V projevu předneseném na prvomájové oslavě poslancem Aloisem Neumanem, byla připomínána stranická tradice odkazující na jména Havlíček – Masaryk – Beneš.⁸⁷ První ze jmen v této linii mohlo národním socialistům pomoci k získání sympatií také na Humpolecku. Karel Havlíček Borovský strávil v kraji své dětství a ten je známý tím, že si na tradicích spojených s tímto politikem značně zakládá. To ostatně potvrzuje i fakt, že jeden z regionálních týdeníků nesl právě jeho jméno – Svobodný Havlíčkův kraj.

Ve svém regionálním programu slibuje ČSNS, že se zaměří na potřeby jihočeského školství, o které obecně, podle svých slov, vždy dbala se zvýšeným zájmem. Požadovali pro České Budějovice například zřízení odbočky lékařské fakulty, státního vědeckého ústavu pro výzkum dřeva, chemicko-farmaceutické učiliště, ale také mateřských školek.⁸⁸ Mezi další požadavky patřila také například podpora industrializace jižních Čech a důsledná starost o komunikace. Národní socialisté navíc připomínají regionu, že se vždy starali o plynulé zásobování uhlím, uvolnění zásob léčiv pro civilní obyvatelstvo a také o přiděl lesů a rybníků pro České Budějovice.⁸⁹

4. 4. Československá sociální demokracie

Sociální demokracie se po válce ocitla ve velmi složité situaci, obtíže měla zejména se svoji politickou orientací. Strana ztratila v nacistických věznicích a koncentračních táborech řadu svých členů a funkcionářů⁹⁰ a část sociálních demokratů také po válce přešla do KSČ. Nově přicházející členové byli spíše pravicově orientovaní, vedení strany, složené z velké části také z nových funkcionářů, se ovšem přiklánělo spíše doleva. Tento zásadní rozpor byl jedním z hlavních důvodů vzniku problémů a krizí uvnitř strany. Politika uplatňovaná vedením, situaci ještě více komplikovala. Předseda strany Zdeněk Fierlinger⁹¹ a místopředseda Bohumil Laušman

⁸⁷ TAMTÉŽ, 3. 5. 1946.

⁸⁸ TAMTÉŽ, 14. 5. 1946.

⁸⁹ SOA Třeboň, ČSL – Sekretariát krajského výboru České Budějovice.

⁹⁰ Mezi nimi byl i poslední předválečný předseda strany Antonín Hampl (1875 – 1942).

⁹¹ Zdeněk Fierlinger (11. 7. 1891 Olomouc – 2. 5. 1976 Praha), jako absolvent obchodní akademie v Olomouci byl zaměstnán u americké obchodní firmy v Rostově u Donu, během 1. světové války byl legionářem a zapojil se také do československého odboje. Po roce 1918 se stal diplomatem, působil jako vyslanec například v Nizozemsku, Rumunsku, USA, Rakousku a SSSR. Za druhé světové války předním představitelem východního odboje. Po osvobození předsedou vlády (1945 – 1946) od února do června

prosazovali velice úzkou spoluprací s komunisty,⁹² což potíralo rozdíly mezi KSČ a ČSD, vedlo k představám o sloučení obou stran, a to odrazovalo potencionální stoupence. Strana se na svém sjezdu v říjnu 1945 zřekla reformismu, a přihlásila se k marxismu. Ten měl být podle jejich představ doplněn o Masarykovu filozofii a kritiku Marxe. Jejich cílem měl být demokratický a československý socialismus.⁹³ Vyznávala heslo „*Demokracie naše cesta, socialismus náš cíl*“.⁹⁴

Protože ČSSD přišla po válce zvláště o příslušníky dělnické vrstvy, rozhodla se získat sympatie širší veřejnosti.⁹⁵ Toto programové zaměření na nedělnické obyvatelstvo se odrazilo i ve změně názvu strany, který tak ztratil svůj přídomek dělnická. Nově se strana jmenovala Československá strana sociální demokracie (ČSSD). Generální tajemník strany Blažej Vilím vysvětlil tuto změnu delegátům 20. sjezdu, na kterém byl nový název zaveden, tím, že je načase, aby strana přestala podceňovat význam ostatních vrstev národa. Základní body živnostenského programu strany byly přijaty rovněž na 20. manifestačním sjezdu v říjnu 1945. Malopodnikatelům i živnostníkům slibovala strana ochranu před konkurencí a zabezpečení sociálními zákony. V jedné z propagačních brožur se k této problematice vyjádřil ministr průmyslu Laušman následovně: *Ve smyslu vládního programu chceme z kořenů vyvrátiti hospodářský řád, spočívající na vykořisťování člověka člověkem, ale naproti tomu máme pevnou vůli pozvednout hospodářskou úroveň nejširších vrstev lidových. To znamená, že dáme pod jednotné celostátní vedení velké průmyslové závody, ale všestranně budeme podporovat iniciativu a rozvoj závodů malých, tedy především živností a řemesel.*⁹⁶ Strana také věnovala velkou pozornost otázce organizace živnostníků ve straně. Hlavním orgánem byla Ústřední živnostenská komise v Praze, která vydávala týdeník Právo lidu živnostníků, později přejmenovaný na Právo

1948 ministrem průmyslu, poté také člen předsednictva ÚV KSČ, zastává různé funkce až do roku 1969. J. TOMEŠ a kol.: *Český biografický slovník*, 1, s. 311.

⁹² Kromě tohoto proudu, který často zastával spíše zájmy KSČ než ČSSD, se ve straně vyskytovaly ještě další dvě frakce. Byli to takzvaní přívrženci středu, kteří sice neodmítali spoluprací s komunisty, ale požadovali zachování vlastní identity. Představitelem této skupiny (zejména po volbách 1946) se stal Bohumil Laušman. Poslední proud soustředěný kolem osoby Václava Majera odmítal jakýkoliv společný postup s komunisty.

Pavla VOŠAHLÍKOVÁ, *Československá sociální demokracie*, in: J. MALÍŘ – P. MAREK (edd.), *Politické strany*, s. 1165 – 1173.

⁹³ K. KAPLAN, *Československo v letech 1945 – 1948*, s. 40.

⁹⁴ P. VOŠAHLÍKOVÁ, *Československá sociální demokracie*, s. 1165 – 1173.

⁹⁵ Ideologové strany měli zpočátku problém s představou většího množství živnostníků v ČSSD, protože si kladli otázku, zda je to vůbec slučitelné se zásadami strany. S vědomím, že se socialismus demokratickou cestu bez středních vrstev neuskuteční, se nakonec rozhodli tyto ideologické otázky odložit. P. MAREK, *České živnostnictvo*, s. 30 – 41.

⁹⁶ P. MAREK, *České živnostnictvo*, s. 30.

živnostníků. V souvislosti se snahou získat v živnostnictvu především voliče byl zřejmě spojen i první pracovní sjezd živnostnictva strany, konaný na začátku dubna 1946. Na něm předseda strany Fierlinger opět připomínal, že jejich socialismus je odlišný od sociálního experimentu podle sovětského vzoru. Nepopíral sice jeho úspěšné provedení, nicméně tvrdil, že není třeba ho aplikovat v československých poměrech. Socialismus ČSSD podle jeho slov vycházel ze zcela nové demokratické koncepce.⁹⁷

ČSSD se také samozřejmě snaží působit na zemědělce. Chtěla je přesvědčit, že ač jsou u mnoha stran varování před socialismem, nemají se čeho bát. Sociální demokraté totiž prohlašují, že *„Půda patří do vlastnictví těch, kdož na ní pracují a řádně hospodaří. Návrat české půdy do českých rukou nám umožňuje, abychom provedli úpravu pozemkového vlastnictví tak, jak to zájmům národa nejlépe vyhovuje, aby daným nákladem, nižší námahou pracovní bylo dosaženo v nové hospodářské organizaci nejvyšší možné produktivity. Proto žádáme vytvoření soběstačných rolnických usedlostí, zajišťujících klidný a šťastný život venkovské rodiny, jež pracuje na svém s láskou, vytrvalostí a obětavostí.“*⁹⁸

Hlavním rozdílem v poválečné organizaci strany bylo neobnovení samostatné sociální demokracie na Slovensku, která zde splynula s KSS. Před květnovými volbami vzniklá Strana práce sice měla být jakýmsi pokusem o znovuvytvoření strany sociálnědemokratického typu, nicméně zůstala až do svého konce pouze na okraji mocensko-politického spektra.

Protože strana ztrácela své pozice ve společných organizacích, začala od roku 1946 intenzivně vytvářet své vlastní. Výsledky práce v mládežnických a ženských odborech však do konce samostatné existence strany nestačily projevít.

Ústřední tiskový orgán sociální demokracie – Právo lidu – byl ve své době nejstarším českým deníkem a z jeho článků lze vyčíst téměř absolutní podporu vedení strany. Samostatné deníky vycházející ve většině krajských organizací, už nebyly tak jednotné v podpoře Fierlingera. Například plzeňský Nový den nebo liberecká Stráž severu podporovaly spíše skupinu kolem Václava Majera, která byla známa svou kritikou KSČ a prosazovala zcela samostatný, na komunistech nezávislý postup. Stejný směr zastávala od konce roku 1946 také kulturně-politická revue Cíl.

Některé kroky sociálních demokratů v Českých Budějovicích mapoval krajský stranický tiskový orgán Jihočech. Je zde například možné se dozvědět, jak probíhaly

⁹⁷ TAMTÉŽ.

⁹⁸ Jihočech, 12. 4. 1946.

oslavy 1. máje v Českých Budějovicích, pořádané ČSSD. „*Soudruzi a soudružky*“⁹⁹ jsou v článku o plánovaném průvodu nabádání, aby byli do deváté hodiny na místě hlavního seřadiště, a to sice u Hospodářského družstva v Tovární ulici. Místní národní výbory byly upozorňovány, že pokud si ještě nevyzvedly rudé karafiáty, mají tak učinit okamžitě v krajském sekretariátu strany na Masarykově ulici. Hlavní průvod se měl ze shromáždění vydat přes Masarykovo náměstí na prostranství za muzeem, kde měl k lidu promluvit poslanec Mirko Sedlák. Dále je požadováno, aby nebylo ani jednoho příslušníka sociální demokracie, který by se nezúčastnil manifestačního průvodu a tábora lidu.¹⁰⁰

Souhrnně je o tomto Českobudějovickém týdeníku možné říci, že se spíše zabývá obecnými celorepublikovými stranickými otázkami, než aby se zaměřoval čistě na region. Českých Budějovic se články dotýkají většinou pouze okrajově nebo v souvislosti s nějakým upozorněním, či výtkou. Tak například 19. dubna se zde objevila stížnost, že kdosi úmyslně ničí a trhá plakáty sociálních demokratů a ti proto již učinili opatření, aby byl pachatel vypátrán a po zásluze potrestán.¹⁰¹ Těžko říci, zda se v tomto případě jednalo o stranickou rivalitu nebo pouhé výtržnictví a zda sociální demokraté skutečně podnikli nějaké kroky k vypátrání pachatele, nebo se ho tímto snažili pouze zastrašit.

Z některých dalších článků je evidentní, že strana byla ovlivňována nebo inspirována komunisty částečně také v otázce agitace. O úspěšných a státu a společnosti prospěšných členech strany se lze dočíst nejenom v Rudém právu nebo Jihočeské pravdě, ale právě také v Jihočechovi. Byly zde například vyzdvihovány zásluhy místopředsedy okresního národního výboru, sociálního demokrata Janýra, díky kterému měly České Budějovice údajně konečně vyrovnaný rozpočet.¹⁰² Stejně tak je zde možné najít i naprosto scestné výroky, které mají poškodit politické soupeře.

⁹⁹ TAMTÉŽ, 19. 4. 1946.

¹⁰⁰ TAMTÉŽ.

¹⁰¹ TAMTÉŽ, 19. 4. 1946.

¹⁰² TAMTÉŽ, 3. 5. 1946.

5. Průběh a výsledky voleb

Jak již bylo řečeno v úvodu, je tato kapitola pokusem o krátkou rekonstrukci volebního dne s datem 26. května 1946 s přihlédnutím k humpoleckému regionu a zhodnocením volebních výsledky v obou regionech.

V den voleb v sedm hodin ráno zahájil nejstarší přítomný člen jednání obvodního volebního výboru (dále jen OVV) a bylo přikročeno k volbě předsedy a místopředsedy tohoto výboru a důvěrníků, které navrhovaly jednotlivé politické strany. Konkrétní průběh této volby je nepodstatné popisovat, proto se posuneme o hodinu později, kdy se „*volební výbor přesvědčil, že osudí je prázdné a pak je zámkem uzavřel. Načež: volba byla zahájena v 8 hodin.*“¹⁰³ V ideálním případě tedy „*předseda určil jednotlivé členy pro potřebné práce, aby volba proběhla hladce*“¹⁰⁴, mohly se ovšem objevit také komplikace. Například v Holušicích, které patří pod správu humpoleckého regionu, byl po útočném přednesu dvou důvěrníků komunistické strany návrh na jejich jmenování zamítnut, a aby se zahájení voleb nezpозdilo, musela se komise obejít bez jejich účasti. Kromě členů OVV byl ve volební místnosti přítomen ještě zástupce ohledávacího úřadu a zapisovatel. Tyto osoby volily jako první, poté byli na řadě další voliči podle pořadí, v jakém se dostavili. Hlasování končilo ve 14 hodin a bylo přikročeno ke sčítání hlasů. Nejprve byl proveden součet osob ve voličských seznamech a hlasy byly rozděleny podle počtu žen a mužů. Dále měly být zapsány osoby, které byly z volby v dané volební místnosti vyloučeny, a nakonec bylo provedeno sečtení odevzdaných hlasů, rozdělení podle kandidátek a vyloučení hlasů neplatných. Mezi takové patřily prázdné obálky, jiné než úřední hlasovací lístky, několik kandidátních listin různých stran v jedné obálce a podobně.¹⁰⁵

Celostátní výsledek voleb byl následující: na prvním místě se umístila KSČ s 40, 17 % hlasů, daleko za nimi ČSNS s 23, 66 %, poté ČSL s 20, 24 % a nakonec ČSSD s 15 %. Na Slovensku skončila první Demokratická strana s 62 %, následovala KSS, Strana slobody a Strana práce.

¹⁰³ SOKA Pelhřimov, ONV Humpolec, Volby do Národního shromáždění, inv. č. 174, sign. I/16, kart. 10.

¹⁰⁴ TAMTÉŽ.

¹⁰⁵ TAMTÉŽ.

V Českých Budějovicích se jako v jednom z mála měst podařilo zvítězit Národním socialistům¹⁰⁶, kteří zde obdrželi zhruba 34, 5 %, druhé místo obsadili komunisté s 29, 6 % pak lidovci s 23, 3 % a jako poslední sociální demokraté s 12, 2 %.

V Humpolci se komunistům podařilo získat nadpoloviční většinu hlasů, asi 53, 4 %. Za tímto suverénním vítězem stáli lidovci s 18, 1 %, národní socialisté a poslední sociální demokraté.

Českobudějovické první místo není příliš překvapivé. Město bylo kvůli svému národnostnímu složení vždy silně nacionalisticky založeno a ČSNS si zde prostřednictvím svých manifestací dokázala získat dobré pozice. Důležití byli jistě také vhodně zvolení poslanci za Jihočeský kraj, například Alois Neuman a Milada Horáková, kteří se v Českých Budějovicích těšili značné oblibě.

Absolutní vítězství komunistů v tradičně lidoveckém Humpolci muselo být ale překvapujícím, zejména pro ČSL. Pro tuto stranu byly volební výsledky velkou prohrou. Bylo jasné, že strana ztratila své pozice na venkově a, že kvůli vítězství komunistů nedojde k revizi dosavadních revolučních opatření. Heslo lidovce Chudoby – Totalita bude bita – tak nebylo naplněno a ČSL mohla v 300 členném Ústavodárném národním shromáždění obsadit pouhých 46 křesel.

Základem komunistického úspěchu bylo především ovládnutí nově osidlovaného pohraničí, ale dobrých výsledků dosáhli i na venkově, kde ji ve velkém počtu volili také bývalí voliči agrárníků.

Jmenování nové vlády proběhlo 2. července 1946 a vítězní komunisté v ní obsadili 9 pozic, z nichž dvě místa připadla komunistům slovenským. Lidovci, národní socialisté a demokraté získali čtyři místa, sociální demokraté tři a dvě připadli politikům bez příslušnosti.¹⁰⁷ Byl schválen nový takzvaný budovatelský program, podle kterého měla být vytvořena nová ústava, dvouletý hospodářský plán obnovy, měla být zavedena jednotná živnostenská a zemědělská daň a provedena revize pozemkové reformy.¹⁰⁸

V novém Ústavodárném shromáždění proběhla také volba prezidenta republiky. Stalo se tak v červnu 1946 a poprvé v historii československých prezidentských voleb byl všemi poslanci jednomyslně zvolen jediný navržený kandidát – Edvard Beneš.

¹⁰⁶ ČSNS dále vyhrála v Brně, Plzni a na Moravě.

¹⁰⁷ Komunisté zastávali v nové vládě pozice premiéra, náměstka předsedy vlády a státního tajemníka ministerstva zahraničí, dále osadili ministerstvo vnitra, financí, informací, zemědělství, vnitřního obchodu a sociální péče. Ministerstva zahraničí a státní obrany byla řízena nestraníky Janem Masarykem a Ludvíkem Svobodou. J. RATAJ, *KSČ a Československo*, s. 49.

¹⁰⁸ K. KAPLAN, *Československo v letech 1945 – 1948*, s. 57.

Závěr

Cílem této práce bylo porovnat dva sociálně a politicky odlišné regiony prostřednictvím předvolebních kampaní. Z tohoto důvodu bylo v první řadě třeba Českobudějovicko a Humpolecko politicky a sociálně zařadit, a to z dlouhodobého hlediska. Bylo nutné zjistit, jaká zde byla situace za první republiky a zda se nějakým způsobem proměnila vlivem poválečných změn.

Tyto proměny a reformy by měly být zachyceny také v pohledu na nové právní předpisy týkající se poválečného zřízení a samozřejmě také voleb

Porovnávání kampaní jednotlivých stran NF mělo být pokusem o nalezení typických rysů stranických agitací, případně také v regionálním měřítku. Skutečně nejpracovitější a nečilenější byla předvolební kampaň KSČ. Díky tomu také u voličů zvítězila. Komunisté se plně zaměřili na získání širokých mas voličstva a po celý poválečný rok pracovali čistě jenom na tomto kroku. Na rozdíl od ostatních stran NF byli jednotní a pevně organizovaní, což vzbuzovalo dojem skutečně silné strany schopné zabezpečit existenci státu. Důležitou okolností, která jim také značně pomáhala zvýšit sympatie ve společnosti, byla skutečnost, že KSČ byla spojována s Rudou armádou, prezentovanou jako osvoboditelskou, a že její úspěchy byly připisovány na vrub komunistické ideologii. Kromě těchto a dalších neustále připomínaných zásluh pracovala KSČ například také s uměle vyvolávanými volbami do místních národních výborů, které komunisté vždy vyhráli a které tak měly společnost přesvědčit o síle KSČ a sloužit také jako agitační prostředek.¹⁰⁹

Ze stranického tisku je zřejmé, že nekomunistické strany věnovaly příliš mnoho energie kritice komunistů a snad proto se zapomínaly dostatečně věnovat svým vlastním předvolebním kampaním. Navíc kritizovaly KSČ za sliby, které i ony samy svým voličům předkládaly, což jim samozřejmě ubíralo na důvěryhodnosti. Stranami vypracované předvolební rezoluce nebyly doplněny tak výraznými hesly a gesty jako v případě KSČ. A i když byly všechny kampaně vedeny hlavně celorepublikově, bez výraznějších regionálních odlišností, dokázala se KSČ v regionech prosadit zejména

¹⁰⁹ Podle Svobodného slova, to komunisté prováděli tak, že vybrali obec s tradičně silnou pozicí, zde pod jakoukoliv záminkou rozbili v národním výboru jednotu stran a vyžadovali u ministerstva vnitra volby, i přesto, že byly v rozporu s dohodou NF o tom, že se volby do těchto výborů konat nebudou, ale že v nich budou jednotlivé strany zastoupeny podle výsledků parlamentních voleb. Svobodné slovo, 21. 3. 1946.

prostřednictvím návštěv komunistických funkcionářů nebo skrz materiální či finanční dary.

Na závěr samozřejmě nemohou chybět ani volební výsledky, které byly odrazem předvolebního snažení.

Prameny a literatura

Prameny

1. 1. Archivní prameny

Státní oblastní archiv Třeboň

Československá strana lidová – Sekretariát krajského výboru České Budějovice

Komunistická strana Československa – Jihočeský krajský výbor České Budějovice

Státní oblastní archiv Třeboň - Státní okresní archiv České Budějovice

Okresní národní výbor České Budějovice – Všeobecné záležitosti voleb

Okresní úřad České Budějovice – Volby všeobecně; volební seznamy

Státní okresní archiv Pelhřimov

Okresní národní výbor Humpolec – Volby do Národního shromáždění; volební seznamy; národnostní složení obyvatelstva; statistika populace

Okresní úřad Humpolec – Volební záležitosti

Sbírka dokumentace - Volby 1946

1. 2. Vydané prameny

DRTINA, Prokop, *Československo můj osud, II*, Praha 1991.

GOTTWALD, Klement, *Spisy XII*, Praha 1955.

GRÓNSKÝ, Ján – HŘEBEJK, Jiří (edd.), *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa II. (1945 – 1968)*, Praha 1998.

JECH, Karel – KAPLAN, Karel (edd.), *Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945. Dokumenty*, 1, 2, Brno 1995.

SOUKUP, Jaroslav (ed.), *Cestou května: dokumenty k počátkům naší národní a demokratické revoluce*, Praha 1975.

1.3. Periodika

Cíl (1946)

Dnešek (1946)

Hlas lidu (1946)

Hlas Vysočiny (1946)

Jihočech (1946)

Jihočeská pravda (1946)

Jihočeské listy (1919 – 1935)

Rudé právo (1946)

Svobodné slovo (1946)

Svobodný Havlíčkův kraj (1946)

2. Literatura

BELDA, Josef – GALANDAUER, Jan – HÁJEK, Miloš – HRADILÁK, Zdeněk – PASÁK, Tomáš, *Dějinná cesta České sociální demokracie, 1878 – 1989*, Praha 1996.

BOHM, Ferdinand, *České Budějovice, Obraz sociálního, kulturního a národohospodářského života města*, České Budějovice 1928.

BRADLEY, John F. N., *Politics in Czechoslovakia 1945 – 1971*, Washington 1981.

BROD, Toman, *Operace Velký podvod. Cesta čs. komunistů k moci v letech 1945 – 1948*, Praha 1990.

BROKLOVÁ, Eva, *Nastolení komunistického režimu a vůle lidu ve volbách 1946 a 1948*, in: *Výchova k evropskému demokratickému občanství. Výchova v přerodu společnosti ČR z postkomunistické v demokratickou*, Praha 1998, s. 122 – 129.

BROUSEK, Antonín, *Podivuhodní kouzelníci – Čítanka českého stalinismu v řeči vázané z let 1945 – 1955*, Purley – Surrey 1987.

DEJMEK, Jindřich, *Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918 – 1998)*, Praha 1992.

DRÁPALA, Milan, *Završení liberalismu v Čechách a Helena Koželuhová, K ideologickému profilu poválečné republiky (1945 – 1948)*, *Soudobé dějiny*, 6, 1999, č. 1, s. 7 – 44.

HOENSCH, J. Konrad, *Geschichte der Tsechoslowakischen Republik 1918 – 1978*, Stuttgart 1978.

HOUSKOVÁ, Hana, *Květnové volby roku 1935 a jejich místo v politickém vývoji Českých Budějovic*, *JSH* 35, 1966, s. 158 - 173.

KADLEC, Zdeněk – RYCHETSKÝ, Jiří – ČECH, Vlastimil – PINKAS, Jaroslav, *Humpolec a okolí*, Humpolec 1993.

KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1945 – 1948*, Praha 1991.

KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945 – 1948*, Praha 1990.

KAPLAN, Karel, *Majetkové zdroje KSČ v letech 1945 – 1952. Studie*. Praha 1993.

KLÁTIL, František, *Republika nad stranami. O vzniku a vývoji Československé strany národně socialistické (1897 – 1948)*, Praha 1992.

KOČIAN, Jiří, *Československá strana národně socialistická*, in: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 – 2004*, 1, 2, Brno 2005. 1143 – 1163.

KOČIAN, Jiří, *Československá strana národně socialistická v letech 1945 – 1948. Organizace. Program. Politika*, Brno 2002.

KOČIAN, Jiří, *K programové a organizační činnosti Československé strany národně socialistické před únorem 1948*, in: *Historické studie. K sedmdesátinám Milana Otáhalu*, Praha 1998.

KOČIAN, Jiří, *Politické strany v Československu v letech 1945 – 1948*, in: An der Bruchlinie, Gernot HEISS (ed.), Innsbruck – Wien 1998, s. 397 - 409.

KOČIAN, Jiří, *Politický systém v letech 1945 – 1948*, in: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 – 2004*, 2, Brno 2005. s. 1125 – 1129.

KOČIAN, Jiří, *Poválečný vývoj v Československu 1945 – 1948*, Praha 1991.

KOČIAN, Jiří, *Volby v českých zemích v roce 1946*, in: Prvé povojnové voľby v strednej a juhovýchodnej Europe, Michal BARNOVSKÝ (ed.), Bratislava 1998, s. 111 – 127.

KREJČÍ, Oskar, *Nová kniha o volbách*, Praha 2006.

KUČERA, Milan – SRB, Vladimír, *Atlas obyvateľstva ČSSR*, Praha 1962.

KUKLÍK, Jan, *Mýty a realita takzvaných Benešových dekretů (Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945)*, Praha 2002.

MAŇÁK, Jiří, *Komunisté na pochodu k moci. Vývoj početnosti a struktury KSČ v období 1945 – 1948*, Praha 1995.

MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 – 2004*, 1, 2, Brno 2005.

MAREK, Pavel, *České živnostnictvo 1945 – 1960*, Brno 2006.

MAREK, Pavel a kol., *Přehled politického stranictví na území českých zemích a Československu v letech 1861 – 1998*, Olomouc 2000.

NOSKOVÁ, Helena, *Migrace obyvatelstva v českých zemích v letech 1945 – 1950 a jejich důsledky pro současnost*, in: Etnické minority na Slovensku: Historia, súčasnosť, svislosti, Marián GAJDOŠ (ed.), Košice 1997, s. 159 – 175.

NOSKOVÁ, Helena, *Osídlovací komise ÚV KSČ a reemigrace v letech 1945 – 1948*, in: Historické studie, Oldřich TŮMA (ed.), Praha 1998, s. 116 – 129.

PEHR, Michal, *Československá strana lidová 1945 – 1946*, Moderní dějiny, 10, 2002, s. 137 – 190.

PEHR, Michal, *Jan Šrámek a Třetí republika*, in: Jan Šrámek. Kněz – státník – politik, Pavel MAREK (ed.), Olomouc 2004, s. 215 – 230.

PERNES, Jiří, *Komunistická strana Československa*, in: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 – 2004*, 2, Brno 2005. s. 1131 – 1142.

PROCHÁZKA, Jaromír, *Poválečné Československo 1945 – 1989*, Praha 1991.

PROKŠ, Petr, *Československo a lidově demokratické státy 1945 – 1948*, Praha 1989.

PROKŠ, Petr, *Československo a Západ 1945 – 1948*, Praha 2001.

RATAJ, Jan, *KSČ a Československo, 1. (1945 – 1960)*, Praha 2003.

RENNER, Hans – SAMSON, Ivo, *Dejiny Česko-Slovenska po roku 1945*, Bratislava 1993.

RENNER, Jan, *Československá strana lidová 1945 – 1948*, Brno 1999.

RUPNIK, Jacques, *Dějiny Komunistické strany Československa*, Praha 2002.

ŠAROCH, Stanislav, *Názory na hospodářskou politiku v Československé sociálně demokratické straně v letech 1945 – 1948*, in: Acta Oeconomica Pragensia – Vědecký sborník Vysoké školy ekonomické v Praze, 4, 1996, č. 3, Hospodářský a sociální vývoj Československa (1945 – 1992), s. 37 – 66.

TIGRID, Pavel, *Průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*, Praha 1990.

TOMEŠ, Josef a kol., *Český biografický slovník 20. století*, 1 – 3, Praha 1999.

TRAPL, Miloš, *Československá strana lidová*, in: Jiří MALÍŘ – Pavel MAREK a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 – 2004*, 1, 2, Brno 2005. s. 1175 – 1188.

TRAPL, Miloš, *Mocenské elity v Československé straně lidové po roce 1945*, in: Československá historická ročenka 1996, Brno 1996.

TRAPL, Miloš, *Monsignore Jan Šrámek*, Olomouc 1995.

TRAPL, Miloš, *Přístup Československé strany lidové k zemědělské problematice*, in: Zemědělství na rozcestí 1945 – 1948, Uherské Hradiště 1998. s. 110 – 117.

VONDRÁŠEK, Václav, *Předvolební kampaň na jaře 1946*, ČsČH 28, 1980.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla, *Československá sociální demokracie*, in: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol., *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 – 2004*, 1, 2, Brno 2005. 1165 – 1173.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla, *Československá sociální demokracie a Národní fronta*, Praha 1985.

ZINNER, PAULE E., *Communist Strategy and tactics in Czechoslovakia 1919 – 1948*, London 1963.

3. Internetové zdroje

Jiří SOVADINA, *Košický vládní program (5. 4. 1945) [online]*, Moderní dějiny, [cit. 2011-04-27],

Dostupné na WWW.moderni-dejiny.cz/clanek-kosicky-vladni-program-5-4-1945-126/.

Zákon o volbě Ústavodárného národního shromáždění [online] Ministerstvo vnitra, [cit. 2011-04-27], Dostupné na [WWW.http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-](http://WWW.aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1946&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=8)

[zakonu/SearchResult.aspx?q=1946&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=8](http://WWW.aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1946&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=8).

Seznam příloh

- I. Vyhláška o vypsání voleb do Ústavodárného národního shromáždění (SOkA Pelhřimov, Sbíрка dokumentace, Volby 1946).
- II. Předvolební plakát KSČ – Republice více práce - to je naše agitace (SOkA Pelhřimov, Sbíрка dokumentace, Volby 1946).
- III. Předvolební plakát KSČ – Pro mír a bezpečnost republiky volte komunisty (SOkA Pelhřimov, Sbíрка dokumentace, Volby 1946).
- IV. Předvolební plakát KSČ – Vstříc novému radostnému životu (SOkA Pelhřimov, Sbíрка dokumentace, Volby 1946).
- V. Předvolební plakát KSČ – Ukazovali jsme vždy správnou cestu (SOkA Pelhřimov, Sbíрка dokumentace, Volby 1946).
- VI. Předvolební plakát KSČ – Ministr Ďuriš nám pomáhá (SOkA Pelhřimov, Sbíрка dokumentace, Volby 1946).
- VII. Předvolební plakát KSČ – Tak ocenili komunisté zemědělskou práci! (SOkA Pelhřimov, Sbíрка dokumentace, Volby 1946).
- VIII. Předvolební plakát ČSL – Česká inteligence (SOkA Pelhřimov, Sbíрка dokumentace, Volby 1946).
- IX. Kandidátní listina ČSL za třináctý volební kraj (SOkA České Budějovice, ONV ČB, Všeobecné záležitosti voleb).
- X. Předvolební plakát ČSNS – Pro venkovský lid – jistotu a klid (SOkA Pelhřimov, Sbíрка dokumentace, Volby 1946).
- XI. Předvolební plakát ČSSD – Inteligence volí stranu vědeckého socialismu (SOkA Pelhřimov, Sbíрка dokumentace, Volby 1946).
- XII. Předvolební plakát ČSSD – Za krev mučedníků... (SOkA Pelhřimov, Sbíрка dokumentace, Volby 1946).

XIII. Předvolební plakát ČSSD – Jak zaseješ, tak sklídíš (SOkA Pelhřimov, Sběrka dokumentace, Volby 1946).

XIV. Prázdný volební lístek (SOkA České Budějovice, ONV ČB, Všeobecné záležitosti voleb).

Okresní národní výbor
Okresní správní komise v Hamonicí nad Lipou

č. j. 105/16

Vyhláška

kteřou se v obci Počátky vyhláší

vypsání voleb ústavodárného Národního shromáždění.

Ministr vnitra vypsál podle § 12, odst. 1 zákona ze dne 11. dubna 1946 č. 67 Sb. o volbě ústavodárného Národního shromáždění, vyhláškou ze dne 19. dubna 1946

**volbu ústavodárného Národního shromáždění republiky Československé
na neděli dne 26. května 1946.**

Volba se provede podle ustanovení citovaného zákona všeobecným, tajným, rovným a přímým hlasováním dle zásady poměrného zastoupení a na podkladě stálých voličských seznamů, které budou vyloženy k veřejnému nahlédnutí **od 7. května 1946 do dne volby.**

Do stálých voličských seznamů možno ve shora uvedené lhůtě nahlédnouti u místního národního výboru (místní správní komise) této obce, ve všední dny denně od 7 hod. do 16 hod. a v neděli a o svátcích od 8. hod. do 12. hod. polední. Překážku výkonu volebního práva (§ 24 zák. č. 28/46 Sb.) lze vyznačiti do dne volby.

K provedení volby jsou povolány volební výbory.

Členy **obvodních volebních výborů** jsou dva zástupcové každé politické strany, která podala platnou kandidátní listinu v dotčeném volebním kraji, členy **krajských volebních výborů** jsou dva zástupcové každé politické strany, která v den 30. dubna 1946 vyvíjela činnost v dotčené zemi, a členy **ústředního volebního výboru** jsou dva zástupcové každé politické strany, jež v den 30. dubna 1946 vyvíjela činnost v zemi České, Moravskoslezské nebo na Slovensku.

Jmenování dvou členů a dvou náhradníků obvodního volebního výboru provede buď zmocněnec volební strany, anebo jím pro tento správní okres určený zástupce. Jmenování jest ohlášiti **nejpozději do 12. května 1946 včetně** podepsanému národnímu výboru.

V této obci, jež náleží do volebního kraje Taboř, se zřídí 2 obvodních volebních výborů.

Politické strany jmenují dva členy a dva náhradníky každého krajského volebního výboru v dotčené zemi a navrhnou ministru vnitra k jmenování čtyři členy a čtyři náhradníky pro ústřední volební výbor a ohlásí je nejpozději **do 12 hodin dne 30. dubna 1946** ministerstvu vnitra. O jmenování členů a náhradníků krajského volebního výboru pro shora uvedený volební kraj budíž do téže lhůty uvědomen podepsaný okresní národní výbor (okresní správní komise).

Politické strany se vyzývají, aby ve shora uvedených lhůtách provedly jmenování, pokud se týče návrh na jmenování do volebních výborů s tím, že v případech nedodržení lhůty provede jmenování dohlédací orgán.

Kandidátní listiny mohou politické strany, vyvíjející činnost v zemi Taboř v den 30. dubna 1946, podat ve dvojím vyhotovení předsedovi krajského volebního výboru nejpozději do 12 hodin dne 10. května 1946.

Předseda krajského volebního výboru úřaduje v budově Okresního národního výboru v Taboři

Kandidátní listina musí obsahovati:

1. označení stran,
2. jméno, příjmení, zaměstnání a bydliště kandidátů. Pořadí každého kandidáta budíž označeno arabskou číslicí,
3. označení zmocněnce strany a jeho obou náhradníků s udáním přesné adresy. Za zmocněnce strany ani jeho náhradníky nelze označiti kandidáty.

Strana může kandidovati ve volebním kraji nejvýše 30 osob.

Ke kandidátní listině budíž připojeno písemné, vlastnoručně podepsané prohlášení všech kandidátů, že kandidaturu přijímají, k jaké národnosti se hlásí, že se svým souhlasem nejsou navrženi na jiné kandidátní listině, ani v jiném volebním kraji a že u nich není překážky volitelnosti. Tohoto prohlášení není však třeba, dli-li kandidát mimo území Československé republiky.

Tato vyhláška budíž v obci i ve všech jejích místních částech uveřejněna vyvěšením po dobu 15 dnů a způsobem v místě obvyklým.

Dne 26. dubna 1946.

Pro
Za okresní národní výbor (okresní správní komisi):

Vydáno č. 2
Okresní národní výbor
Hamonicí nad Lipou
dne 17. 5. 1946.

Příloha IV.

UKAZOVALI JSME VŽDY SPRÁVNOU CESTU

My komunisté podáváme ruku všem lidem dobré vůle, všem, kdož opravdu chtějí bojovat za práva a svobody pracujícího lidu proti fašismu a buržoaznímu teroru, všem kdož chtějí předejít tomu, co se dnes děje v Německu. Všetě těmto lidem podáváme ruku a voláme je k solidárnímu boji.
Klement Gottwald - 24. červenec 1932

Proč se bez boje vzdali Čechoslováci, kteří měli vše, čeho k obraně potřebovali? Byl jsem jako komunista hrdý na národ husitů k němuž patřím. Vím, že český lid zůstal i nadále národem husitů. Avšak nemohu být ani jako Čech, ani jako komunista hrdý na činy vlády, které přivedly národ k 30. září a k jeho zánětkům.
Klement Gottwald - 11. října 1938

Dějiny českého a slovenského národa ukončil 15. a 16. března 1939. Český a slovenský lid povede svůj podzemní boj proti režimu okupantů a kolonizátorů, proti etnické masylové fašistické Německu. A pro Československo platí ještě více než pro všechny jiné malé národy, že nejen vřidní otázka dělnické třídy, nýbrž také národní vůle vašeho lidu je nerozlučně spjata se Sovětským svazem. Proto tato spravedlivá věc zvrhne, děj se co děj.
Klement Gottwald - Duben 1939

Lid nepřipustí, aby se v osvobozené republice vrátila k moci ona vrstva finančního, průmyslového, agrárního velkokapitálu, která dříve republikou vládla a která na celé čáře zbankrotovala. Je jasné, že sociálně vzato, může být nositelem vládní moci v osvobozené republice jen blok dělníků, rolníků, živnostníků a inteligence, prostě blok pracujícího lidu měst a venkova.
Klement Gottwald - V Čsl. Lístech 1944

Hlavním obsahem politiky naší strany je práce. Práce na výstavbě lidové republiky, práce na překonání zhoubných následků německé okupace a vážná práce k tomu cíli, aby nakonec náš lid mohl ve své svobodné republice šťastně, bohatě a radostně žít.
Klement Gottwald - 15. března 1946

POJĎTE S KOMUNISTY

Tak ocenili komunisté zemědělskou práci!

KOMUNISTÉ PROSADILI ODPUSKOVANÉ CENY VE PROSPĚCH ZEMĚDĚLCŮ PŘEDEVŠÍM DO 20 ha.

Proč?

Vinou velkostatkářského vedení agrární strany byli malí a střední rolníci, hospodařící na horší půdě a bez strojového zařízení, po léta vykořisťováni. Bydleli hůř, jedli hůř, šatili se hůř, ačkoliv pracovali od rána do noci.

Proto

komunisté prosadili, aby za svou těžší a méně výnosnou práci dostali vyšší ceny, aby rolníci nad 50 ha nebyli vůči nim ve výhodě.

Proč

komunisté prosadili zvláště u živočišných výrobků 4-5 násobné zvýšení cen?

Protože

živočišná výroba tvoří 70% příjmů zemědělců do 20 ha a podstatnou část příjmů u rolníků nad 20 ha.

Velkostatkářské vedení agrární strany 20 let zanedbávalo ceny živočišných výrobků a staralo se jen o ceny pšenice ve prospěch velkých statkářů.

Komunisté prosadili stejné ceny za žito jako za pšenici, aby bylo pomoci všem rolníkům chudších a méně výnosných krajů.

To jsou první opatření k spravedlivému hodnocení zemědělské práce, uskutečněná už v dnešních těžkých podmínkách min. zeměděl. komunistou Juliem Ďurišem.

Aby se vám dobře hospodařilo,
aby vaše hospodářství už nikdy
nebyla ohrožena zadlužením,

VOLTE KOMUNISTY!

2

KANDIDÁTNÍ LISTINA

československé strany lidové

předseda Msgre dr. Jan Šrámek

pro volbu ústavodárného Národního shromáždění

konanou dne 26. května 1946 pro volební kraj třináctý.

1. Josef Plojhar, kaplan, poslanec PNS, politický vězeň, České Budějovice.
2. Alois Soukup, zemědělec, člen představenstva Kooperativy, poslanec PNS, Černíč u Horažďovic.
3. Jan Marek, zemědělec, místopředseda OSK, politický vězeň, Mostky u Kaplice.
4. Bohumil Šup, obchodník, Písek.
5. Marie Marešová, v domácnosti, místopředsedkyně národní fronty žen, České Budějovice.
6. Jan Vlček, dělník, tajemník ÚRO, Nedabyle u Čes. Budějovic.
7. Čeněk Daniel, posluchač techniky, Stráž n. Nežárkou.
8. Ing. František Našinec, zemědělec, Temelín, okres Týn nad Vltavou.
9. Karel Novák, obchodník, Veselí n. Luž.
10. Karel Fiala, profesor, Strakonice.
11. Miloslava Čermáková, spolumajitelka zemědělství, České Budějovice.
12. Jan Mach, řidič ČSD, Netolice.
13. František Píkal, škpt. čs. armády, místopředseda čs. obce legionářské, Český Krumlov.
14. Tomáš Trča, zemědělec, Mirovice 7.
15. Karel Vedral, obchodník, Prachatice.
16. Ferdinand Pávek, obch. cestující, České Budějovice.
17. Josef Kouba, vrch. respicient finanční stráže, Nová Bystřice.
18. Václav Čumpel, zemědělec, předseda MNV, Radčice u Vodňan.
19. František Novák, dělník, Týn n. Vlt.
20. Dr. František Pizinger, krajský soudce, politický vězeň, České Budějovice.
21. Josef Kouba, zemědělec, Řípec u Veselí n. Luž.
22. František Stráský, řezník a hostinský, Trhové Sviny.
23. Josef Fiala, poštovní podúředník, České Budějovice.
24. František Mašek, učitel a zemědělec, Předslavice u Volyně.
25. František Veselý, poručík SNB, legionář, politický vězeň, České Budějovice.
26. Václav Kocourek, truhlářský dělník, Lišov.
27. JUDr. Ludvík Špicl, notář, Vimperk.
28. Ludvík Friedberger, zemědělec, Husinec u Prachatic.
29. Konrád Šicner, mistr kovářský, Kunžak č. 335.
30. František Sukdol, zemědělec, Velice č. 1 u Hluboké

PRO VENKOVSKÝ LID
JISTOTU A KLID

1946.

KANDIDÁTKA Č. **4**

**ČESKOSLOVENSKÁ STRANA
NÁRODNĚ SOCIALISTICKÁ**

JACOB VAVR - FOTO - FOTO

**Jak zaseješ tak sklídíš
svým hlasem rozhodneš o sobě**

Vol SOCIÁLNÍ DEMOKRACII

Příloha XIV.

